

Šola za
HORTIKULTURO in
VIZUALNE UMETNOSTI
Celje
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

HORTIKULTURA – možnosti, priložnosti, prenos dobre prakse, zbornik 3. strokovnega posveta na temo ORHIDEJE

Celje, 7. – 9. april 2011

Šola za
HORTIKULTURO in
VIZUALNE UMETNOSTI
Celje

VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Izdajatelj:	ŠOLA ZA HORTIKULTURO IN VIZUALNE UMETNOSTI CELJE Višja strokovna šola Ljubljanska cesta 97, 3000 CELJE www.hvu.si
Naslov	Hortikultura – možnosti, priložnosti, prenos dobre prakse, zbornik 3. strokovnega posveta z naslovom ORHIDEJE
Zbrala in uredila:	Barbara Pajk

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

582.594(497.4) (082) (086.034.4)
635.9:582.594(082) (086.034.44)

HORTIKULTURA – možnosti, priložnosti, prenos dobre prakse
[Elektronski vir] : zbornik 3. strokovnega posveta z naslovom ORHIDEJE,
Celje, 7. – 9. april 2011 / zbrala in uredila Barbara Pajk. – Celje :
Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje, Višja strokovna
šola, 2011

ISBN 978-961-6703-42-0
Pajk, Barbara, 1968-
256297216

KAZALO

PREDGOVOR	4
SLOVENSKE KUKAVIČEVKE IN DRUGE OGROŽENE RASTLINSKE VRSTE.....	5
ZAVAROVANE SLOVENSKE SAMONIKLE ORHIDEJE	24
KUKAVIČEVKE (<i>Orchidaceae</i>) NA OBMOČJIH NATURE 2000 V SLOVENIJI	30
DIVJE TRAJNICE IZ NARAVE ZA NAŠE VRTOVE	36
KRAJINSKO OBLIKOVANJE IN VRTNE ORHIDEJE	47
PONUDBA ORHIDEJ V SLOVENSKIH CVETLIČARNAH.....	56
NAKUPNO VEDENJE UPORABNIKOV ORHIDEJ	59
ZGODOVINA ORHIDEJ IN Z NJO POVEZANA SIMBOLIKA	63
ORHIDEJE V POROČNIH DEKORACIJAH – NEŽNE, MILE, GRACIOZNE, ŽIVAHNE... ..	77

PREDGOVOR

Na Šoli za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje organiziramo že 3. strokovni posvet na temo Hortikultura – možnosti, priložnosti, prenos dobre prakse, ki je tokrat namenjen poznavanju družine kukavičevk - rastlinam, ki imajo drugo dimenzijo našega prostora in časa. S svojo eleganco, ekstravagantnostjo in posebnostjo so zanimive za strokovnjake in ljubitelje lepega. Strokovno gledano so zanimive za cvetličarsko in vrtnarsko stroko.

Letošnji posvet traja tri dni, od katerih je prvi dan namenjen cvetličarskim vsebinam s poudarkom na uporabi orhidej v poročne namene in druge dekoracije. Predstavili jih bomo tako s teoretičnega kot praktičnega vidika v obliki predavanj in delavnice. Posebnost te delavnice je, da sodelujejo priznani slovenski mojstri cvetličarstva, ki že vrsto let delajo v svojih cvetličarnah, imajo bogate izkušnje v smislu oblikovanja cvetličnih dekoracij, vseskozi pa dobro sodelujejo s šolo. Druga dva dneva sta namenjena vrtnarstvu s temami, ki se povezujejo z naravovarstvom in trajnostnemu ohranjanju naravne dediščine rastlinskega sveta. Poudarek je na varovanju ranljivih, redkih in ogroženih vrst slovenskih kukavičevk in drugih rastlin. Seveda pa so tako za cvetličarsko kot vrtnarsko stroko pomembne tudi tropske orhideje, ki jih lahko uporabljamo, razmnožujemo, menjavamo, presajamo, negujemo ali pa jih tržimo in od njih živimo. Predstavljena bo tudi največja proizvodnja tropskih orhidej pri nas, ki se nahaja v Dobrovniku.

Na letošnji posvet smo vključili tudi sodelovanje z osnovnimi šolami z razpisom natečaja ORHIDEJA, ker se nam zdi pomembno, da začne naša mladina spoznavati rastlinski svet in delo z rastlinami že v osnovni šoli. Odziv osnovnošolcev je bil presenetljiv.

V šolski knjižnici razstavljene fotografije predstavljajo slovensko naravno bogastvo.

Posebnost tega posveta je razstava, ki so jo pripravili študenti 2. letnika Višje strokovne šole programa Hortikultura. Razstava ima dva dela, v prvem delu razstavljamo slike slovenskih avtohtonih orhidej in v drugem delu poteka predstavitev rastlin tropskega sveta s poudarkom na različnih rodovih in vrstah iz družine kukavičevk. Predstavljene pa so tudi druge redke vrste tropskega pragozda.

Naša šola ima tradicijo, ima strokovnjake s praktičnimi in teoretičnimi izkušnjami, sodeluje s številnimi slovenskimi strokovnjaki, kar je danes, v času globalizacije, še večjega pomena. Ima tudi mednarodni vpogled v razvoj hortikulture, zato so takšni posveti potrebni in primerljivi z Evropo. Namen je udeležencem predstaviti in jih opozoriti na vlogo, ki jo ima hortikultura danes, jutri in tudi v prihodnosti. Menimo, da je hortikultura pomemben element vsakodnevnega življenja v našem in v celotnem evropskem prostoru.

Prispevki, ki sledijo na naslednjih straneh, vam bodo v oporo in pomoč pri delu.

Nada Reberšek Natek, univ. dipl. ing. kmet.

SLOVENSKE KUKAVIČEVKE IN DRUGE OGROŽENE RASTLINSKE VRSTE

Nada Reberšek Natek

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

nada.natek@guest.arnes.si

Ključne besede: kukavičevke, ogrožene rastlinske vrste

Povzetek

Družina Orchidaceae – kukavičevke je poleg družine Asteraceae – košarice najobširnejša družina enokaličnic in vseh cvetnic. Število vrst ocenjujejo na preko 30.000 in vsako leto odkrijejo nove vrste. Tudi v Sloveniji je ta družina zastopana s 25 rodovi in številnimi vrstami. Rastejo praktično po celi Sloveniji in posamezni predeli so poznani po točno določenih vrstah.

Človek pa je s svojim delovanjem in posegi v naravo naredil tudi pri nas veliko škode, zato so številne vrste ali ogrožene ali ranljive ali redke, ena izmed vrst pa je celo izumrla. V ta namen so določene institucije v Sloveniji s Pravilnikom o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst na rdeči seznam uvrstile 65 rastlinskih vrst iz družine kukavičevk. Poleg pravilnika vse rastline iz družine kukavičevk v Sloveniji varuje Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah iz leta 2004, po kateri je prepovedano odvzemanje (presajanje) iz narave v vrtove, zamenjevanje in prodajanje določenih rastlinskih vrst.

Vsa ta pravila in uredbe so potrebne za to, da ohranimo v naravi vse, kar se ohraniti še da.

1 Uvod

Ob besedi orhideja pomisli večina ljudi na rastline, ki so zelo očarljive, eksotične, ekstravagantne in jih je težko gojiti. Med sabo se razlikujejo po koreninah, nadzemnih delih, to je steblih, listih in cvetovih, po načinu razmnoževanja in oskrbi. Razširjene so praktično po celem svetu, najlepše, oziroma tiste, ki si jih najbolj želimo, pa izvirajo iz jugovzhodne Azije (od Himalaje prek otoških skupin do Avstralije), iz Srednje Amerike in iz severnega dela Južne Amerike. Posamezne primere najdemo tudi v Afriki, ki pa ne vzbujajo toliko pozornosti in niso tržno zanimive. Iz naravnih vrst smo z žlahtnjenjem pridobili zelo veliko vrst, ki nadomeščajo v vrtovih iz narave odvzete vrste. To krčenje lahko sčasoma preide v naravno ogroženost posameznih vrst kukavičevk.

Družina orhidej je dobila ime po rodu *Orchys*-kukavica in je le eden izmed številnih rodov te družine. Družina kukavičevk je s posameznimi rodovi in vrstami zastopana tudi v Sloveniji. Po zadnjih podatkih četrte dopolnjene izdaje "**Male flore Slovenije**" (2007) raste 83 vrst, podvrst in variant orhidej, ki so uvrščene v 27 rodov. V opombah je tudi 7 vrst, ki so bile navedene za Slovenijo, vendar je njihovo pojavljanje malo verjetno ali pa njihova sistematska vrednost ni dovolj raziskana. Botaniki (in ljubitelji orhidej) še vedno odkrivajo nove vrste in različne križance.

Skrb vzbujajoče pa je dejstvo, da je človek s svojim posegom v naravo naredil že veliko škode, zato so številne vrste označene kot prizadete, oziroma ranljive in redke, ena izmed vrst pa je označena celo kot izumrla.

Republiški odlok iz leta 1976, ki je med 28 rastlinskimi vrstami zavaroval tudi 4 vrste iz družine orhidej (vse tri vrste murk in lepi čeveljc), je leta 2004 nadomestila "**Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah**", s katero so zavarovane vse vrste v družini kukavičevk. Za štiri vrste (poletna škrbica, Loeslova grezovka, jadranska smrdljiva kukavica in lepi čeveljc) uredba v posebnem členu določa tudi ukrepe za ohranjanje ugodnega stanja rastišč, na katerih uspevajo. Po tej uredbi je prepovedano tudi vsakršno odvzemanje (presajanje) iz narave v vrtove, zamenjava in prodaja rastlin.

Prav tako so v Pravilniku o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst na rdeči seznam uvrstili 65 rastlinskih vrst iz družine kukavičevk. Torej skrajni čas je, da ozaveščamo ljudi o pomenu družine kukavičevk za ohranjanje narave in prispevamo k trajnostnemu razvoju te naravne dediščine.

2 Rodovi in vrste kukavičnic na naravnih rastiščih v Sloveniji

Najštevilčnejši je rod kukavic (*Orchis*), ki obsega 17 vrst in podvrst, sledi mu rod močvirnic (*Epipactis*) s 14 vrstami in podvrstami. Rod prstaste kukavice (*Dactylorhiza*) ima 10 vrst, podvrst in variant, medtem ko ima rod mačje uho (*Ophrys*) 9 vrst in podvrst. Rodovi naglavka (*Cephalanthera*), kukovičnik (*Gymnadenia*) in murka (*Nigritella*) imajo po 3 vrste ali podvrste. Po 2 vrsti obsegajo rodovi muhovnik (*Listera*), škrbica (*Spiranthes*), vimenjak (*Platanthera*) in ročice (*Pseudorchis*), vsi ostali rodovi (16) pa imajo po eno vrsto. Že marca v dolini Dragonje zacveti temno mačje uho (*Ophrys incubacea*), nato pa lahko posamezne vrste orhidej opazujemo skozi vso pomlad in poletje (predvsem v višjih legah), dokler septembra, v Primorju pa celo oktobra, ne zacveti še zadnja – zavita škrbica (*Spiranthes spiralis*). Poleg teh pa so zastopane še lepi čeveljc (*Cypripedium*), močvornica (*Epipodis*), splavka (*Limodorum*), gnezdoznica (*Neottia*), mrežolistnica (*Goodyera*), nadbradec (*Epipogium*), grban (*Herminium*), cepetuljka (*Chamorchis*), volčji jezik (*Ceologlossum*), rožice (*Leucorchis*), pilovec (*Anacamptis*), oblata kukavica (*Traunsteinera*), smrdljiva kukavica (*Himantoglossum*), serap (*Serapias*), plevka (*Malaxis*), grezovka (*Liparis*) in koralasti koren (*Corakorhiza*).

1.1 Endemična kamniška murka

Posebno mesto med slovenskimi kukavičevkami ima endemična kamniška murka (*Nigritella lithopolitana*). Opisal jo je botanik dr. Vlado Ravnik, Krvavec pa je njeno klasično nahajališče.

2.2 Rastišča kukavičevk

Povsod po Sloveniji so razporejena rastišča kukavičevk. Najdemo jih na suhih negnojenih travnikih, po svetlih gozdovih, v gorah po alpskih tratah, pogoste so v mokriščih in nizkih barjih. Največ jih uspeva v toplih področjih Goriških Brd, Krasa in Slovenske Istre, kjer so zaradi močnega vpliva sredozemskega podnebja ustvarjeni ugodni pogoji za njihovo rast. Na teh področjih lahko najdemo do 30 različnih vrst. Mnoge med njimi, kot na primer metuljasta kukavica (*Orchis papilionacea*), opičja kukavica (*Orchis simia*) in malocvetna kukavica (*Orchis provincialis*) so redke, znanih je le nekaj nahajališč. Veličastna je tudi jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*), ki velja za našo največjo orhidejo, saj zraste tudi do višine enega metra. Še pred nekaj leti je bilo njeno rastišča na Primorskem, za to je veljala za primorsko kukavico, zdaj pa je potrjena njena razširjenost tudi v Halozah.

2.3 Načini razmnoževanja

Kukavičevke se razmnožujejo s semeni, ki pa nimajo rezervnih snovi, da bi po kalitvi hranile rastlinsko zasnovo. Vse dokler kukavičevka ne požene prvih listov vlogo prehranjevanja opravljajo glive. Zaradi tega tudi ne moremo sami vzgajati divjerastočih kukavičevk z enostavnim sejanjem semen.

2.4 Sožitje med glivami in orhidejami

V družino kukavičevk spadajo tudi štiri gniloživke (saprofiti), ki živijo na razpadajočih organizmih in se hranijo z (mrtvimi) organskimi snovmi. Gre za v naravi pogost primer sožitja, tokrat med orhidejami in glivami. Gniloživke oskrbujejo glive preko korenin z organskimi snovmi, glive pa jim preko micelija vračajo vodo in rudninske snovi. Pogosti sta rjava gnezdoznica (*Neottia nidus-avis*) in trokrpi koralasti koren (*Corallorhiza trifida*), redkejši sta navadna splavka (*Limodorum abortivum*), in brezlistni nadbradec (*Epipogium aphyllum*).

2.5 Sožitje med žuželkami in orhidejami

Spomladi med prvimi zacvetijo orhideje iz rodu mačje uho (*Ophrys*). Že oktobra iz gomolja poženeta dva temnozelenata lista in tako prezimita. V prvih toplih spomladanskih dneh pa zacvetijo v vsem svojem sijaju. Cvetovi imajo ovalno medeno ustno z nenavadnimi lisastimi

vzorci. Skupaj z manjšimi cvetnimi listi spominjajo na posamezne žuželke (ose, čebele, muhe ali čmrlji), po katerih so posamezne vrste mačjih ušes tudi dobile ime. Cvet zapelje samca žuželke, da sede na medeno ustno, ki spominja na samico in ga opraši s pelodom prej obiskane cvetlice. Cvetovi izločajo tudi dišavne snovi (feromone), podobne izločkom samic v času parjenja.

3 Uvrstitev kukavičevk v rdeči seznam ogroženih rastlinskih vrst

Kljub vsemu pa orhideje zaradi posegov v naravo (izsuševanje in uničevanje mokrišč, gnojenje in zaraščanje travnikov), spadajo med ogrožene rastline. Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst na rdeči seznam iz leta 2002 (Ministrstvo za okolje, prostor in energijo), zajema tudi 65 rastlinskih vrst iz družine kukavičnic (*Orchidaceae*). Med njimi je 6 vrst zaradi ogroženosti uvrščenih med prizadete vrste (E), 46 med ranljive vrste (V), 12 med redke vrste (R), ena pa je domnevno izumrla vrsta (Ex?).

1.1 Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam (Ur.l.RS, št. 82/2002)

Ta pravilnik v 3. členu navaja lastnosti posameznih kategorij ogroženosti. Strokovno so razvrščene v:

- izumrla vrsta je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, ki so bile na območju Republike Slovenije dokazano navzoče v naravnih populacijah in so v preteklosti gotovo izumrle oziroma so bile iztrebljene na celotnem območju Republike Slovenije. Skrajšana oznaka te kategorije je Ex,
- domnevno izumrla vrsta je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo pogrešane vrste, katerih navzočnost je bila na območju Republike Slovenije znana, že daljši čas pa jih kljub iskanju ni več najti in obstaja utemeljeni sum, da so te vrste izumrle. Skrajšana oznaka te kategorije je Ex?,
- prizadeta vrsta je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, katerih obstanek na območju Republike Slovenije ni verjeten, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej. Številčnost teh vrst se je zmanjšala na kritično stopnjo oziroma njihova številčnost zelo hitro upada v večjem delu areala. Skrajšana oznaka te kategorije je E,

- ranljiva vrsta je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, za katere je verjetno, da bodo v bližnji prihodnosti prešle v kategorijo prizadete vrste, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej. Številčnost vrste se je v velikem delu areala zmanjšala oziroma se zmanjšuje. Vrste so zelo občutljive na kakršnekoli spremembe oziroma poseljujejo habitate, ki so na človekove vplive zelo občutljivi. Skrajšana oznaka te kategorije je V,
- redka vrsta je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, ki so potencialno ogrožene zaradi svoje redkosti na območju Republike Slovenije in lahko v primeru ogrožanja hitro preidejo v kategorijo prizadete vrste. Skrajšana oznaka te kategorije je R,
- vrsta zunaj nevarnosti je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, ki na območju Republike Slovenije niso več ogrožene, vendar pa so pred prenehanjem ogroženosti sodile v eno od kategorij ogroženosti, pri čemer obstaja potencialna možnost ponovne ogroženosti. Skrajšana oznaka te kategorije je O,
- neopredeljena vrsta je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, za katere se domneva, da so ogrožene na območju Republike Slovenije, vendar je na razpolago premalo podatkov, da bi jih lahko uvrstili v eno od kategorij ogroženosti iz druge do šeste alineje tega člena. Skrajšana oznaka te kategorije je I,
- premalo znana vrsta je kategorija ogroženosti, v katero se uvrstijo vrste, za katere je na razpolago premalo podatkov za opredelitev ogroženosti. Skrajšana oznaka te kategorije je K.

V 5. členu pravilnik navaja:

- (1) Za izboljšanje stanja ogroženih rastlinskih in živalskih vrst se izvajajo ukrepi varstva ogroženih rastlinskih in živalskih vrst in njihovih habitatov.
- (2) Ukrepi varstva iz prejšnjega odstavka se prednostno izvajajo glede tistih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, ki so domnevno izumrle, prizadete, ranljive in redke.

V 7. členu navaja:

Glede na stanje ogroženosti rastlinske in živalske vrste so za:

- izumrle vrste, če je izumrtje povzročil človek, zlasti primerni neposredni ukrepi varstva: ponovna naselitev osebkov, ki izvirajo iz populacije, s katero je bila iztrebljena populacija v preteklosti povezana, v primeru, ko so v okolju vzpostavljene življenjske razmere za preživetje ponovno naseljenih osebkov, in gojenje osebkov za ta namen;
- domnevno izumrle in prizadete vrste zlasti primerni neposredni ukrepi varstva: doselitev, fizična zaščita, ohranjanje in vzpostavljanje primernih mest za reprodukcijo, prehranjevanje, prezimovanje ter za zagotavljanje drugih pomembnih življenjskih faz;

– vse kategorije ogroženih vrst zlasti primerni neposredni ukrepi varstva: omogočanje primernih mest za reprodukcijo, prehranjevanje, prezimovanje ter za zagotavljanje drugih pomembnih življenjskih faz.

V 8. členu navaja:

Rastlinske vrste, ki so zavarovane z odlokom o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst (Uradni list SRS, št. 15/76), in živalske vrste, ki so zavarovane z uredbo o zavarovanju ogroženih živalskih vrst (Uradni list RS, št. 57/93, 61/93 – popr. in 69/00), se uvrstijo v kategorije ogroženosti v skladu z ugotovljeno stopnjo ogroženosti, vendar najmanj v kategorijo vrste zunaj nevarnosti.

Tabela 1: Zavarovani rodovi in vrste kukavičevk, ki so domorodne na območju Slovenije in so uvrščene v rdeči seznam ogroženih vrst (Vir: Ur.l. RS št. 82/2002)

Botanično ime	Slovensko ime	Kategorija ogroženosti
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	piramidasti pilovec	V
<i>Coeloglossum viride</i>	zeleni volčji jezik	V
<i>Corallorhiza trifida</i>	trokrpi koralni koren	V
<i>Cypripedium calceolus</i>	lepi čeveljc	V
<i>Epipogium aphyllum</i>	brezlistni nadbradec	E
<i>Epipactis greuteri</i>	gruterjeva močvirnica	R
<i>Epipactis latina</i>	italijanska močvirnica	R
<i>Epipactis leptochila</i>	ozkoustna močvirnica	R
<i>Epipactis leutei</i>	leutejeva močvirnica	R
<i>Epipactis microphylla</i>	drobnolistna močvirnica	R
<i>Epipactis muelleri</i>	Mullerjeva močvirnica	R
<i>Epipactis palustris</i>	navadna močvirnica	V
<i>Epipactis pontica</i>	pontska močvirnica	R
<i>Epipactis purpurata</i>	purpurna močvirnica	R
<i>Goodyera repens</i>	plazeča mrežolistnica	V
<i>Gymnadenia conopsea</i>	navadni kukovičnik	V
<i>Gymnadenia odoratissima</i>	dehteči kukovičnik	V
<i>Herminium monorchis</i>	gomoljasti grban	V
<i>Himantoglossum adriaticum</i>	jadranska smrdljiva kukavica	V

<i>Limodorum abortivum</i>	navadna splavka	V
<i>Listera cordata</i>	srtčastolistni muhovnik	V
<i>Liparis loeselii</i>	Loeselova grezovka	E
<i>Nigritella lithopolitana</i>	kamniška murka	R
<i>Nigritella rhellicani</i>	črna murka	R
<i>Nigritella rubra</i>	rdeča murka	R
<i>Malaxis monophyllos</i>	enolistna plevka	V
<i>Ophrys apifera</i>	čebeljeliko mačje uho	V
<i>Ophrys araneola</i>		V
<i>Ophrys atrata</i>	temno mačje uho	V
<i>Ophrys fusca</i>	rjavo mačje uho	E
<i>Ophrys holosericea</i>	čmrljeliko mačje uho	V
<i>Ophrys incubacea</i>		V
<i>Ophrys insectifera</i>	muholiko mačje uho	V
<i>Ophrys sphegodes</i>	osjeliko mačje uho	V
<i>Orchis coriophora</i>	steničja kukavica	V
<i>Orchis fragrans</i>	dišeča kukavica	E
<i>Orchis laxiflora</i>	rahlocvetna kukavica	V
<i>Orchis mascula</i>	stasita kukavica	V
<i>Orchis militaris</i>	čeladasta kukavica	V
<i>Orchis morio</i>	navadna kukavica	V
<i>Orchis pallens</i>	bleda kukavica	V
<i>Orchis palustris</i>	močvirska kukavica	V
<i>Orchis papilionacea</i>	metuljasta kukavica	V
<i>Orchis provincialis</i>	malocvetna kukavica	Ex?
<i>Orchis purpurea</i>	škrlatno rdeča kukavica	V
<i>Orchis signifera</i>	zvezdasta kukavica	V
<i>Orchis simia</i>	opičja kukavica	V
<i>Orchis tridentata</i>	trizoba kukavica	V
<i>Orchis ustulata</i>	pikastocvetna kukavica	V
<i>Serapias vomeracea</i>	velecvetni ralovec	V
<i>Spiranthes aestivalis</i>	poletna škrbica	E
<i>Traunsteinera globosa</i>	navadna oblata kukavica	V

Legenda tabele:

V- ranljive vrste

E- prizadete vrste

R- redke vrste

Ex? - domnevno izumrla vrsta

3.2 Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah (Ur.l. RS št. 46/2002)

S to uredbo se zavarujejo ogrožene prosto živeče rastlinske vrste (v nadaljnjem besedilu: rastlinske vrste), predpiše pravila ravnanja, poseben varstven režim ter ukrepe varstva in smernice za ohranitev habitatov teh vrst, z namenom ohranitve ugodnega stanja teh vrst.

Z varstvenim režimom in varstvom habitatov se zagotavlja tudi varstvo mednarodno varovanih vrst, kar velewa 2. člen:

(zavarovane vrste)

(1) Ogrožene in mednarodno varovane rastlinske vrste, zavarovane s to uredbo, so določene v prilogi, ki je sestavni del te uredbe.

(2) Rastlinske vrste iz prejšnjega odstavka v interesu Evropske unije so tiste, za katere na evropskem ozemlju držav članic Evropske unije velja, da so:

- prizadete, kar pomeni, da njihov obstanek ni verjeten, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej, razen vrst, katerih naravno območje razširjenosti je na tem ozemlju nepomembno in v zahodni palearktični regiji niso prizadete ali ranljive,
- ranljive, kar pomeni, da bodo verjetno v bližnji prihodnosti prešle v kategorijo prizadetih rastlinskih vrst, če bodo dejavniki ogrožanja delovali še naprej,
- redke, kar pomeni, da so njihove populacije majhne in še niso prizadete ali ranljive, lahko pa zaradi ogrožanja preidejo v kategorijo prizadetih rastlinskih vrst. Te rastlinske vrste živijo na omejenih geografskih območjih ali so redko raztresene na širšem geografskem območju ali
- endemične in zahtevajo posebno pozornost, zaradi posebnosti njihovih habitatov oziroma možnih vplivov njihovega izkoriščanja na habitat in stanje ohranjenosti rastlinske vrste.

(3) V prilogi te uredbe so v poglavju A določene zavarovane rastlinske vrste, ki so domorodne na območju Republike Slovenije, v poglavju B pa tiste zavarovane rastlinske vrste v interesu Evropske unije, ki niso domorodne na območju Republike Slovenije.

(4) V poglavju A priloge te uredbe so rastlinske vrste, za ohranitev katerih je Evropska unija še posebej odgovorna glede na delež njihovega naravnega območja razširjenosti, ki leži na ozemlju Evropske unije, označene z oznako »H*«.

3. člen

(uporaba)

Določbe te uredbe se uporabljajo za prosto živeče rastline, vse dele rastlin (nadzemne dele, zlasti cvetove, plodove s semeni, stebila, liste; podzemne dele, zlasti korenike, čebulice, gomolje; v nadaljnjem besedilu: rastlina) njihove razvojne oblike in izdelke iz njih.

2. poglavje uredbe govori o pravilih ravnanja.

V varstvenem režimu (2.1) govori 4. člen o prepovedih.

(1) Prepovedano je zavestno uničenje, zlasti trganje, rezanje, ruvanje in odvzem iz narave, poškodovanje ali zbiranje rastlin vrst iz poglavja A priloge te uredbe in ogrožanje obstoja teh vrst na njihovem naravnem območju razširjenosti.

(2) Prepovedi iz prejšnjega odstavka se ne uporabljajo za nadzemne dele, razen semen oziroma plodov, rastlin vrst iz poglavja A priloge te uredbe, ki so v opombah označene z oznako »O°«.

6. člen

(dovoljenje za uničenje, odvzem iz narave, poškodovanje ali zbiranje rastlin)

(1) Ne glede na prepovedi iz 4. člena te uredbe ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo) dovoli uničenje, odvzem iz narave, poškodovanje ali zbiranje rastlin vrst iz poglavja A priloge te uredbe, če ni druge ustrezne možnosti in ta ravnanja ne škodujejo ohranitvi ugodnega stanja rastlinske vrste na naravnem območju razširjenosti, zaradi:

- zagotavljanja koristi varstva živalskih in rastlinskih vrst ter ohranjanja habitatnih tipov,
- preprečitve resne škode, zlasti na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi ter drugem premoženju,
- zagotavljanja zdravja in varnosti ljudi, koristnimi posledicami bistvenega pomena za okolje in javnimi koristmi,
- raziskovanja raziskovalcev ali raziskovalnih organizacij, vključno z njihovimi herbarijskimi zbirkami, in opravljanja dejavnosti botaničnih vrtov,

- izobraževalnih namenov, če učnega cilja ni mogoče doseči na kakršen koli drug način, ali
- obnovitve populacije rastlin, doseljevanja in ponovnega naseljevanja rastlin ter v zvezi z njim potrebnega razmnoževanja, vključno z gojenjem rastlin za te namene ali pridobitve začetne kulture za gojenje rastlin.

(2) Dovoljenje iz prejšnjega odstavka se izda po uradni dolžnosti ali na podlagi vloge.

(3) Dovoljenje iz prvega odstavka tega člena mora vsebovati:

- navedbo fizične ali pravne osebe, ki bo izvršila ravnanje iz 4. člena te uredbe ter rojstni datum in stalno ali začasno prebivališče fizične osebe ali sedež pravne osebe ter ime in priimek odgovorne osebe in vseh izvrševalcev ravnanja, če ravnanje izvršuje več oseb,
- navedbo ravnanja iz 4. člena te uredbe,
- rastlinsko vrsto oziroma podvrsto in število rastlin,
- namen, za katerega se dovoljenje izdaja,
- časovno obdobje ravnanja iz druge alineje tega odstavka,
- geografsko območje, na katerem bo izvedeno ravnanje iz druge alineje tega odstavka, in
- sredstva oziroma načine za izvršitev ravnanja druge alineje tega odstavka.

7. člen

(strokovno mnenje)

(1) Dovoljenje iz prejšnjega člena se izda na podlagi strokovnega mnenja, iz katerega mora biti razvidno, da v primerih ravnanj iz 6. člena te uredbe ni druge možnosti, kot izvedba ravnanj iz 4. člena te uredbe, ter ravnanja ne poslabšajo ugodnega stanja rastlinskih vrst.

(2) Strokovno mnenje iz prejšnjega odstavka tega člena pripravi Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (v nadaljnjem besedilu: organizacija, pristojna za ohranjanje narave).

(3) Strokovno mnenje mora vsebovati:

- oceno o vplivu ravnanja iz 4. člena te uredbe na ohranitev ugodnega stanja rastlinske vrste,
- časovno obdobje, v katerem je mogoče izvršiti ravnanje iz 4. člena te uredbe,
- geografsko območje, na katerem je primerno izvršiti ravnanje iz 4. člena te uredbe,
- sredstva oziroma načine izvršitve ravnanja iz 4. člena te uredbe,
- potrebne nujne ukrepe v zvezi z izvedbo nadzora nad ravnanjem iz 4. člena te uredbe in
- možne pogoje, skladno s katerimi se ravnanje iz 4. člena te uredbe lahko izvede, zlasti glede na tveganje za zagotavljanje ugodnega stanja drugih rastlinskih in živalskih vrst.

8. člen

(vloga)

(1) Dovoljenje iz 6. člena se izda na podlagi vloge.

(2) Vloga iz prejšnjega odstavka mora vsebovati:

- ime in priimek fizične osebe ali ime pravne osebe, ki želi pridobiti dovoljenje iz 6. člena te uredbe,
- datum rojstva in stalno ali začasno prebivališče fizične osebe ali sedež pravne osebe ter ime in priimek odgovorne osebe in vseh izvrševalcev ravnanja, če ravnanje izvršuje več oseb,
- način ravnanja iz 4. člena te uredbe in razlog iz 6. člena te uredbe z utemeljitvijo,
- predlagano rastlinsko vrsto oziroma podvrsto in število rastlin,
- predlagano časovno obdobje izvedbe ravnanja iz 4. člena te uredbe,
- predlagano geografsko območje izvedbe ravnanja iz 4. člena te uredbe in
- predvidena sredstva oziroma načine izvršitve ravnanja iz 4. člena te uredbe.

9. člen

(prepoved posedovanja)

(1) Prepovedano je posedovanje rastlin rastlinskih vrst iz priloge te uredbe, odvzetih iz narave.

(2) Ne glede na določbo prejšnjega odstavka se lahko posedujejo rastline iz prejšnjega odstavka, če so bile:

- odvzete iz narave v skladu s 6. členom te uredbe,
- odvzete iz narave v skladu s predpisi, ki urejajo dovoljen odvzem rastlin iz narave na območju Evropske unije,
- uvožene na podlagi listin, izdanih v skladu s predpisi, ki urejajo ravnanja in načine varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami, ali
- zasežene oziroma odvzete v skladu s predpisi, ki urejajo zaseg ali odvzem, če gre za ravnanja v nasprotju z zakonom, ki ureja ohranjanje narave ali drugimi predpisi.

10. člen

(prepoved prenašanja, prodaje, zamenjave ter ponujanja za prodajo ali zamenjavo)

(1) Prepovedano je prevažanje, prenašanje, prodaja, zamenjava ter ponujanje za prodajo ali zamenjavo rastlin vrst iz priloge te uredbe odvzetih iz narave.

(2) Ne glede na določbe prejšnjega odstavka se lahko prevaža, prenaša, prodaja, zamenjuje ter ponuja za prodajo ali zamenjavo rastline iz prejšnjega odstavka, če so:

- odvzete iz narave na podlagi dovoljenja iz 6. in 11. člena te uredbe,

- odvzete iz narave v skladu s predpisi, ki urejajo dovoljen odvzem rastlin iz narave na območju Evropske unije,
 - uvožene na podlagi listin, izdanih v skladu s predpisi, ki urejajo ravnanja in načine varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami, ali
 - zasežene oziroma odvzete v skladu s predpisi, ki urejajo zaseg ali odvzem, če gre za ravnanja v nasprotju z zakonom, ki ureja ohranjanje narave ali drugimi prepisi.
- (3) Prepovedi iz prvega odstavka tega člena se ne uporabljajo za nadzemne dele, razen semen oziroma plodov, rastlin vrst iz poglavja A priloge te uredbe, ki so v opombah označene z oznako »O°«.

11. člen

(dovoljenje za izkoriščanje rastlinskih vrst)

(1) Ne glede na določbe 4. in 10. člena te uredbe ministrstvo izda dovoljenje, da se rastlinske vrste iz poglavja A priloge te uredbe, ki so v opombah označene z oznako »C«, odvezemajo iz narave in izkoriščajo ter prevažajo, prenašajo, prodajajo, zamenjujejo ter ponujajo za prodajo ali zamenjavo, če njihovo izkoriščanje ne ogroža ugodnega stanja rastlinske vrste.

(2) Dovoljenje iz prejšnjega odstavka mora vsebovati:

- navedbo fizične ali pravne osebe, ki bo izvajala odvzem iz narave in izkoriščanje, ter rojstni datum in stalno ali začasno prebivališče fizične osebe ali sedež pravne osebe ter ime in priimek odgovorne osebe in vseh izvrševalcev ravnanja, če ravnanje izvršuje več oseb,
- rastlinsko vrsto oziroma podvrsto, ki jo je dovoljeno odvzeti iz narave in izkoriščati,
- namen odvzema iz narave in izkoriščanja,
- dovoljen obseg odvzema iz narave in izkoriščanja,
- časovno obdobje odvzema iz narave in izkoriščanja,
- geografsko območje odvzema iz narave in izkoriščanja,
- način odvzema iz narave in izkoriščanja in
- pogoje v skladu s katerimi je dovoljen odvzem iz narave in izkoriščanje.

(3) Izkoriščanje iz prvega odstavka tega člena je prodaja, predelava ali gojitev rastlin.

12. člen

(strokovno mnenje)

(1) Dovoljenje iz prejšnjega člena se izda na podlagi strokovnega mnenja, iz katerega mora biti razvidno, da izkoriščanje rastlinskih vrst ne ogroža ugodnega stanja populacije rastlinskih vrst, za katero se dovoljenje izdaja.

(2) Strokovno mnenje iz prejšnjega odstavka tega člena pripravi organizacija, pristojna za ohranjanje narave.

(3) Strokovno mnenje vsebuje:

- oceno o vplivu odvzema iz narave in izkoriščanja na ohranitev ugodnega stanja populacije rastlinske vrste,
- časovno obdobje, v katerem je mogoče izvršiti odvzem iz narave in izkoriščanje,
- geografsko območje, na katerem je primerno izvajati odvzem iz narave in izkoriščanje,
- sredstva oziroma načine izvršitve odvzema iz narave in izkoriščanja,
- morebitne nujne ukrepe v zvezi z izvedbo nadzora izkoriščanja in
- predloge pogojev za izvajanje odvzema iz narave in izkoriščanja.

13. člen

(vloga za izdajo dovoljenja)

Za izdajo dovoljenja za izkoriščanje iz prejšnjega člena se smiselno uporabljajo določbe 8. člena te uredbe.

14. člen

(seznam izdanih dovoljenj)

(1) Ministrstvo vodi seznam izdanih dovoljenj iz 6. in 11. člena te uredbe.

(2) Seznam iz prejšnjega odstavka obsega:

- pravno podlago za izdajo dovoljenj,
- ime rastlinske vrste, podvrste oziroma rodu,
- dovoljeno število (količino) rastlin, za katere so bila izdana dovoljenja,
- morebitne druge pogoje za izvrševanje ravnanj iz dovoljenj,
- namen izdaje dovoljenj in
- utemeljitev namena izdaje dovoljenj.

(3) Seznam trajno hrani ministrstvo.

15. člen

(začasna prepoved)

(1) Ministrstvo lahko začasno prepove ravnanja iz 4. člena, prvega odstavka 9. člena in prvega odstavka 10. člena te uredbe za rastlinske vrste, ki niso zavarovane s to uredbo, če:

- je neposredno ogrožen obstoj rastlinske vrste glede na njeno naravno območje razširjenosti ali

– se neposredno slabša stanje habitata rastlinske vrste, pri čemer se upošteva redkost habitata in ogroženost rastlinske vrste.

(2) Čas trajanja začasne prepovedi ne sme biti daljši kot eno leto.

2.2 Ukrepi varstva in smernice za ohranitev ugodnega stanja habitatov rastlinskih vrst

16. člen

(ohranjanje ugodnega stanja)

Ugodno stanje habitatov rastlinskih vrst iz poglavja A priloge te uredbe, ki so v opombah označene z oznako »H« in oznako »H*«, se zagotavlja zlasti:

- z določitvijo obsega in razporeditve ekološko pomembnih območij in posebnih varstvenih območij, ki je najbolj primerno za varstvo habitatov rastlinskih vrst,
- z določanjem usmeritev, izhodišč in pogojev za habitate rastlinskih vrst v naravovarstvenih smernicah,
- s pogodbenim varstvom, če je z njim mogoče doseči namen te uredbe in
- z izvajanjem drugih ukrepov varstva v skladu z zakonom, ki ureja ohranjanje narave.

17. člen

(usmeritve za ohranjanje ugodnega stanja habitatov rastlinskih vrst)

(1) Habitati rastlinskih vrst se ohranjajo v ugodnem stanju tako, da se posegi in dejavnosti v teh habitatih, zlasti v dobro ohranjenih delih, načrtujejo tako, da je njihov neugoden vpliv čim manjši.

(2) Posegi in dejavnosti se načrtujejo z namenom ohraniti habitate rastlinskih vrst v ugodnem stanju na način in v obsegu, da se v kar največji možni meri:

1. ohranja ali veča naravna razširjenost habitatov rastlinskih vrst in območij, ki jih posamezni habitat rastlinske vrste znotraj te razširjenosti pokriva in
2. ohranja specifične strukture habitata rastlinskih vrst in naravne procese ali ustrezno rabo v skladu z naslednjimi varstvenimi cilji:
 - ohranjanje v ugodnem stanju tistih habitatnih tipov, ki so bistveni za ohranjanje rastlinske vrste v ugodnem stanju, v skladu z varstvenimi cilji predpisa, ki ureja habitatne tipe,
 - ohranjanje kakovosti habitata rastlinske vrste, zlasti z ohranjanjem struktur, ki jih rastlinska vrsta potrebuje za preživetje in uspešno razmnoževanje,
 - ohranjanje naravne sestave biocenoze, brez tujerodnih rastlinskih in živalskih vrst ali podvrst in biotehnološko spremenjenih organizmov,

- ohranjanje neonesnaženega zraka, vode in tal, v primeru onesnaževanja pa izboljševanja stanja,
- ohranjanje nefragmentiranega habitata rastlinske vrste oziroma povezovanja fragmentiranih delov habitata rastlinske vrste in
- odpravljanje dejavnikov motenj, ki neugodno vplivajo na zagotavljanje ugodnega stanja rastlinskih vrst.

(3) Pred odločitvijo o prostorskih ureditvah in rešitvah, ki se nanašajo na območja s predvidenimi spremembami rabe prostora oziroma razmestitvijo dejavnosti v prostoru, je treba ugotoviti prisotnost rastlinskih vrst in njihovih habitatov na teh območjih ter njihovo stanje ohranjenosti.

(4) Načini iz prejšnjih odstavkov se smiselno uporabljajo tudi za zagotavljanje ugodnega stanja habitatov rastlinskih vrst pri načrtovanju na področjih upravljanja in rabe naravnih dobrin.

18. člen

(strategije in akcijski načrt zagotavljanja ugodnega stanja ohranjenosti rastlinskih vrst)

(1) Za rastlinske vrste iz poglavja A priloge te uredbe, prednostno za tiste, ki so v predpisu o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam uvrščene v kategorijo prizadetih vrst označenih z znakom E, lahko Vlada Republike Slovenije sprejme strategijo in akcijski načrt zagotavljanja ugodnega stanja rastlinske vrste.

(2) Strategija iz prejšnjega odstavka vsebuje zlasti:

- uvod, ki vključuje ključne podatke o biologiji in razširjenosti rastlinske vrste,
- predpise, ki so pravna podlaga za sprejem strategije,
- analizo ogroženosti rastlinske vrste in njenega habitata,
- analizo obstoječih ohranitvenih ukrepov,
- opredelitev ohranitvenega cilja, zlasti želene velikosti populacije in ohranjenosti habitata rastlinske vrste,
- opredelitev strateških dejavnosti potrebnih za dosego ohranitvenega cilja,
- opredelitev podpornih dejavnosti, zlasti raziskave in z njimi povezane dejavnosti.

(3) Akcijski načrt iz prvega odstavka tega člena vsebuje naslednja poglavja:

- uvod, ki vključuje pregled stanja ohranjenosti rastlinske vrste in dejavnikov ogrožanja,
- opredelitev ciljev ali dejavnosti, za katere se pripravlja akcijski načrt,
- podroben pregled nalog, potrebnih za uresničitev cilja ali dejavnosti,
- časovne mejnike za izvedbo posameznih nalog,

- izvajalce nalog,
- vire financiranja,
- način preverjanja izvajanja načrta in poročanje.

2.3. Spremljanje stanja rastlinskih vrst

19. člen

(spremljanje stanja)

(1) Ministrstvo zagotavlja spremljanje stanja vrst iz poglavja A priloge te uredbe, pri čemer se prednostno spremlja stanje ohranjenosti rastlinskih vrst, ki so v predpisu o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst uvrščene v rdeči seznam v kategorijo prizadetih vrst označenih z znakom E oziroma za katere se spremlja stanje na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb.

(2) Spremljanje stanja rastlinskih vrst iz prejšnjega odstavka se nanaša zlasti na:

- obseg naravne razširjenosti rastlinske vrste,
- velikost in gostoto populacij rastlinske vrste,
- potek naravnih procesov ali izvajanje rabe, ki zagotavlja pogoje za obstoj rastlinske vrste, in
- posege in pojave, ki škodljivo vplivajo na stanje ohranjenosti rastlinske vrste, vključno z nenamernim uničevanjem rastlin.

(3) Spremljanje stanja rastlinskih vrst iz prejšnjega odstavka izvaja organizacija, pristojna za ohranjanje narave.

20. člen

(ponovna naselitev rastlinskih vrst)

(1) Ministrstvo dovoli ponovno naselitev rastlinske vrste iz 1. poglavja priloge te uredbe, z namenom prispevati k ponovni vzpostavitvi ugodnega stanja te vrste, na podlagi strokovnega mnenja, iz katerega mora biti razvidno:

- da je bila rastlinska vrsta na ozemlju Republike Slovenije iztrebljena, v ekosistemu, v katerem so bile te vrste iztrebljene, pa še obstajajo približno enaki abiotski in biotski dejavniki kot so bili pred iztrebitvijo,
- da se ponovno naseljuje rastline, ki so gensko najbolj sorodne iztrebljeni rastlinski populaciji, in
- da bo ponovna naselitev uspešno prispevala k vzpostavitvi ugodnega stanja te rastlinske vrste.

(2) Pri izdaji dovoljenja iz prejšnjega odstavka se zagotovi sodelovanje javnosti z javnim naznanilom na spletni strani ministrstva pred izdajo dovoljenja.

3. poglavje uredbe govori o nadzoru, kjer je najpomembnejši 21. člen.

(1) Inšpekcijski nadzor nad izvajanjem določb te uredbe izvajajo inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave, inšpektorji, pristojni za gozdove in naravovarstveni nadzorniki.

(2) Izvajanje določb te uredbe, ki se nanašajo na delovna področja drugih ministrstev, nadzorujejo tudi inšpektorji, pristojni za nadzor teh delovnih področij, v skladu s predpisi, ki urejajo delovanje inšpektorjev.

4. poglavje govori o prehodnih in končnih določbah.

22. člen

Zadeve, glede katerih je postopek ob uveljavitvi te uredbe v teku oziroma glede katerih je bila ob uveljavitvi te uredbe že vložena zahteva ali pravno sredstvo, se končajo po določbah Odloka o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst (Uradni list SRS, št. 15/76 in Uradni list RS, št. 56/99 – ZON in 82/02).

23. člen

Ne glede na določbe prvega odstavka 9. člena in prvega odstavka 10. člena te uredbe lahko pravne ali fizične osebe posedujejo, prevažajo, prenašajo, prodajajo, zamenjujejo ali ponujajo za prodajo ali zamenjavo rastline rastlinskih vrst iz priloge te uredbe, dele ali izdelke iz njih, če so bili pridobljeni pred uveljavitvijo te uredbe, skladno s predpisi s področja ohranjanja narave.

24. člen

Z dnem uveljavitve te uredbe preneha veljati Odlok o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst (Uradni list SRS, št. 15/76 in Uradni list RS, št. 56/99 – ZON in 82/02).

25. člen

Ta uredba začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije, uporabljati pa se začne 1. maja 2004.

4 Zaključek

Z evropskim projektom Natura 2000 so bila v Sloveniji oblikovala izhodišča in predlagala varstvena območja (potential Site of Community Interest – pSCI) za ohranitev rastlinskih in živalskih vrst. Predlagano je bilo 260 območij, ki zajemajo 35,5% državnega ozemlja. V knjigi "Natura 2000 v Sloveniji – rastline" (2004) so med 27 izbranimi rastlinskimi vrstami tudi tri iz družine kukavičevk: lepi čeveljc (pet predlogov varstvenih območij pSCI), Loeslova grezovka (12 predlogov) in jadranska smrdljiva kukavica (dva predloga).

S posameznimi projekti in ozaveščanjem ljudi po različnih poteh je ključ do varovanja naravne rastlinske dediščine. Posamezne rastlinske vrste bodisi kukavičnice ali katere druge ogrožene vrste se bodo ohranjale le s pravimi metodami dojemanja pomena teh vrst za trajnostni razvoj krajine.

5 Literatura

<http://www.orhideje.si/index1.html>

Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. 2002. V: Uradni list .RS, 24. september 2002, št. 82/2002.Str. 8893.

Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah. 2002. V: Uradni list RS, 30. april 2002, št. št. 46/2002. Str. 5933.

ZAVAROVANE SLOVENSKE SAMONIKLE ORHIDEJE

Branko Dolinar

Botanično društvo Slovenije

dolinar.branko@siol.net

Ključne besede: kukavičevke, samonikle orhideje, Natura 2000, rdeči seznam, zavarovane rastlinske vrste

Povzetek

V prispevku so predstavljene slovenske samonikle orhideje in njihovo varovanje v naravnem okolju.

1 Uvod

Kukavičevke (*Orchidaceae*) so med cvetnicami po raznolikosti v obliki in barvi cvetov prav gotovona prvem mestu. Največ je tropskih vrst, ki so si zaradi pomanjkanja svetlobe poiskale domovanje v krošnjah dreves in jih imenujemo epifiti. Za življenje jim zadostuje deževnica in zračna vlaga (RAVNIK 2002). Vse evropske kukavičevke (približno 350 vrst) uspevajo na tleh in jih imenujemo terastične (zemeljske) orhideje (DELFORGE 2006).

2 Kukavičevke v Sloveniji

Po podatkih iz četrte dopolnjene izdaje »Male flore Slovenije« uspeva v Sloveniji 83 samoniklih oziroma divje rastočih vrst, podvrst in variant orhidej, ki so uvrščene v 27 rodov. V opombah je tudi 7 vrst, ki so nekoč že bile navedene za Slovenijo, vendar je njihovo pojavljanje malo verjetno ali pa njihova sistematska pripadnost ni dovolj raziskana (JOGAN 2007).

Kukavičevke uspevajo povsod po Sloveniji. Najdemo jih na suhih negnojenih travnikih, po svetlih gozdovih, v gorah po alpskih tratah, pogoste so v mokriščih in nizkih barjih. Največ jih uspeva v toplih območjih Goriških Brd, Krasa in Slovenske Istre, kjer so zaradi močnega vpliva sredozemskega podnebja ustvarjeni ugodni pogoji za njihovo rast. Na teh območjih lahko prepoznamo do 30 različnih vrst. Mnoge med njimi, kot na primer metuljasta kukavica (*Orchis papilionacea*), opičja kukavica (*Orchis simia*), jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*) in malocvetna kukavica (*Orchis provincialis*) so redke, v Sloveniji je znanih je le nekaj njihovih nahajališč.

Slika 1: Metuljasta kukavica (*Orchis papilionacea*)

3 Natura 2000

Vlada RS je v letu 2004 z »Uredbo o posebnih varstvenih območjih« (Natura 2000) določila območja za ohranitev rastlinskih in živalskih vrst. V Sloveniji je določenih 260 območij, ki obsegajo 35,5% državnega ozemlja (stanje 29. april 2004). V knjigi "Natura 2000 v Sloveniji – rastline" (Čušin 2004) so med 27 izbranimi rastlinskimi vrstami predstavljene tudi tri iz družine kukavičevk: lepi čeveljc (pet predlogov varstvenih območij pSCI), Loeselova grezovka (12 predlogov) in jadranska smrdljiva kukavica (dva predloga).

Slika 2: Loeselova grezovka (*Liparis loeselii*)

4 Rdeči seznam

Orhideje zaradi posegov v naravo (izsuševanje in uničevanje mokrišč, gnojenje in zaraščanje travnikov) spadajo med ogrožene rastline. »Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam« iz leta 2002 (Ministrstvo za okolje, prostor in energijo) vključuje tudi 65 rastlinskih vrst iz družine kukavičevk (*Orchidaceae*). Med njimi je 6 vrst zaradi ogroženosti uvrščenih med prizadete vrste (E), 46 med ranljive vrste (V), 12 med redke vrste (R), ena pa je domnevno izumrla vrsta (Ex?) (Anonymus 2002).

5 Zavarovane rastlinske vrste

V letu 2004 so bile z »Uredbo o zavarovanih prostoživečih vrstah« zavarovane vse vrste v družini kukavičevk (Anonymus 2004). Za štiri vrste (*Spiranthes aestivalis*, *Liparis loeselii*, *Himanthoglossum adriaticum*, *Cypripedium calceolus*) uredba v posebnem členu določa tudi

ukrepe za prednostno ohranjanje ugodnega stanja rastišč, na katerih te orhideje uspevajo (Skoberne 2007).

Slika 3: Jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*)

6 Literatura

Anonymus, 2002: Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. Priloga 1: Rdeči seznam praprotnic in semenk (Pteridophyta & Spermatophyta). Uradni list RS 12 (82), str. 8893-8910.

Anonymus, 2004: Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah. Ur. l. RS, št. 46/04.

Čušin, B. (ur.), Babij, V., Bačič, T., Dakskobler, I., Frajman, B., Jogan, N., Kaligarič, M., Praprotnik, N., Seliškar, A., Skoberne, P., Surina, B., Škornik, S., Vreš, B., 2004: Natura 2000 v Sloveniji, Rastline. Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana. 172 str.

Delforge, P., 2006: Orchids of Europe, North Africa and the Middle East. Timber Press London. 640 str.

Jogan, N., 2007: Orchidaceae - kukavičevke. V: Martinčič, A (ur.), Wraber, T., Jogan, N., Podobnik, A., Turk, B., Vreš, B., Ravnik, V., Frajman, B., Strgulc Krajšek, S., Trčak, B., Bačič, T., Fischer, M. A., Eler, K. & Surina, B. 2007: Mala flora Slovenije. Ključ za določanje praprotnic in semenk. Četrta, dopolnjena in spremenjena izdaja. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana. Str. 756-784.

Ravnik, V., 2002: Orhideje Slovenije. Tehniška založba Slovenije, Ljubljana. 192 str.

Skoberne, P., 2007: Zavarovane rastline Slovenije. Mladinska knjiga Založba, d.d., Ljubljana. 116 str.

KUKAVIČEVKE (*Orchidaceae*) NA OBMOČJIH NATURE 2000 V SLOVENIJI

Andreja Gerčer

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

andreja.gercer@guest.arnes.si

Ključne besede: Natura 2000, Direktiva o habitatih, kukavičevke

Povzetek

*Članek predstavlja tri vrste iz družine kukavičevk (*Orchidaceae*), ki se pojavljajo na območjih Nature 2000 v Sloveniji. To so: lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*), Loeslova grezovka (*Liparis loeselii*) in jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*).*

Omenjene vrste so navedene v Prilogi II: Živalske in rastlinske vrste v interesu Skupnosti, za ohranjanje katerih je potrebno določiti posebna ohranitvena območja, v okviru Direktive Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (Direktiva o habitatih) v okviru Nature 2000. Posebna varstvena območja so namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali ogroženi zaradi dejavnosti človeka. Predstavljene vrste kukavičevk ogroža predvsem: pretirano obiskovanje njihovih rastišč, zaraščanje gozdov in travnikov, uničevanje mokrišč, pretirano gnojenje in pogosta košnja travnikov.

1 Natura 2000 v Sloveniji

V današnjem času smo priča najhitrejši stopnji zmanjševanja biotske pestrosti v zgodovini Zemlje, saj se je le ta v zadnji desetletjih močno zmanjšala. Trend zmanjševanja je v Sloveniji podoben kot v ostalih razvitih srednjeevropskih državah. Ogroženih je 10% praprotnic in semenk ter 56% vretenčarjev.

Vzroke za zmanjševanje biotske pestrosti najdemo predvsem v urbanizaciji, razvoju infrastrukture, intenzivnem kmetijstvu, gozdarstvu, podnebnih spremembah in globalnem segrevanju, onesnaževanju vodnih virov, tal ter zraka ter drugih človekovih aktivnosti.

Natura 2000 predstavlja enega od evropskih mehanizmov ohranjanja habitatov. To je evropsko omrežje ekološko pomembnih območij narave, razglašanih v državah, članicah Evropske unije. Ohranjanje biotske pestrosti, varstvo narave ter varovanje ogroženih rastlin in živali je ena pomembnejših nalog Evropske skupnosti. Posebna varstvena območja so namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali ogroženi zaradi dejavnosti človeka. Območja Nature 2000, ki so na ozemlju Evropske unije, so pomembna za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst ptic in drugih živalskih ter rastlinskih vrst in njihovih habitatov. Ta območja tvorijo mrežo območij, ki predstavlja temelj čezmejnega varstva. Pravno osnovo za opredelitev območij Natura 2000 predstavljata Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih. Direktivi predstavljata strokovni okvir evropskega varstva narave.

V omrežje Natura 2000 je vključenih dobrih 35% slovenskega ozemlja.

2 Kukavičevke (*Orchidaceae*) na območjih Nature 2000 v Sloveniji

Njihovo prvotno domovanje so tropski predeli, kjer uspeva kar 75% vrst, večinoma na nadmorski višini nad 1000m. Ker uspevajo v visokih tropskih gozdovih, je večina vrst epifitskih in uspevajo visoko v krošnjah, kjer imajo boljši dostop do svetlobe. V Evropi uspeva okoli 300 vrst kukavičevk, med tem ko v jih v Sloveniji raste več kot 80 vrst, ki so uvrščene v 27 rodov. Vse kukavičevke uspevajo v zemlji, saj tako nimajo težav s pridobivanjem svetlobe. Kar se tiče cvetenja je veliko vrst je zelo zgodnjih. Z zgodnjo rastjo

si tako zagotovijo dostop do svetlobe in opraševalcev. Dobro pa morajo prenašati zimski mraz in sneg. Rastejo pravzaprav povsod po Sloveniji. Lahko jih najdemo na suhih negnojnih travnikih, v gozdovih, na mokriščih ter na nizkih barjih, v gorah, na alpskih travnikih... Najboljši pogoji za njihovo rast so topla področja Slovenske Istre, Goriška Brda ter Kras. Zaradi posegov v naravo spadajo med ogrožene rastline.

V nadaljevanju bodo opisane tri vrste iz družine kukavičevk, ki so zapisane v Prilogi II: Živalske in rastlinske vrste v interesu Skupnosti, za ohranjanje katerih je potrebno določiti posebna ohranitvena območja, v okviru Direktive Sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (Direktiva o habitatih) v okviru Nature 2000. To so: lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*), Loeslova grezovka (*Liparis loeselii*) in jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*).

2.1 Lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*)

Lepi čeveljc je 20-60 cm visoka zelnata trajnica. Njeno ime *Cypripedium* je grškega izvora in pomeni čevelj. Razširjen je v svetlih bukovih ali mešanih gozdovih na apnenčastih tleh na območju Alp.

Pojavlja se v naslednjih posebnih ohranitvenih območjih Nature 2000: Idrijca s pritoki, Julijske Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke in območje Trnovski gozd-Nanos.

Rastlina ima široke, jajčaste, svetlozelene liste, ki so spiralno nameščeni. Cvetovi so veliki in imajo rumeno medeno ustno, ki je vrečaste oblike; medtem ko so preostali listi cvetnega odevala rdečerjave barve ter suličaste oblike.

Medena ustna-»čeveljc« deluje kot past, ki predstavlja žuželki izhod le po določeni poti, ki pa omogoča oprašitev cvetu.

Ogrožen je zaradi pretiranega nabiranja oziroma obiskovanja njegovih rastišč ter zaraščanja gozdov.

Slika (št. 1): Lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*)
(Vir: <http://morrisonworldnews.com/wp-content/uploads/2010/05/UK-Cypripedium-Calceolus-Lady-Slipper.jpg>)

2.2 Loeslova grezovka (*Liparis loeselii*)

Loeselova grezovka je trajnica, ki je visoka do 15 cm. Ima 1-3 suličaste liste, ki pri dnu obdajajo gomoljasto steblo. Steblo je trikotno, na njem pa je od 3-15 zeleno rumenih cvetov. Vrsta uspeva zgolj na nizkih barjih in močvirnatih predelih. Tla so lahko nekoliko zakisana.

Pojavlja se v naslednjih posebnih ohranitvenih območjih Nature 2000: Bled-Podhom, Črna dolina pri Grosuplju, Ljubljansko barje, Rašica, Šmarna gora, Trnovski gozd-Nanos, Vrhe-prezimno barje in Žejna dolina.

Ogrožena je zaradi uničevanja mokrišč in povečanega vnosa hranil oziroma gnojenja.

Slika (št. 2): Loeslova grezovka (*Liparis loeslii*)
(Vir: <http://www.dzlb.si/barje-slike/loeslova-grezovka.jpg>)

2.3 Jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*)

Jadranska smrdljiva kukavica je trajnica, visoka do 80 cm. Je naša največja orhideja in edina predstavnik iz rodu smrdljivih kukavic pri nas. Steblo ima številne enostavne liste. Socvetje je dolgo in ima mnogo pisanih cvetov z značilno oblikovano medeno ustno. Medena ustna je trokrpa, pri čemer je srednja krpa veliko daljša od stranskih krp in je spiralasto presukana. Cvetovi so zunaj belkasti, po notranji strani pa škrlatno rdeče progasti. Cvet je neprijetnega vonja. Vrsta uspeva na suhih travnikih ali ob gozdnih robovih na apnenčasti podlagi.

Pojavlja se v naslednjih posebnih ohranitvenih območjih Nature 2000: Haloze in Slovenska Istra.

Ogrožena je zaradi gnojenja in pogoste košnje travnikov. Ogroža pa jo tudi zaraščanje travnikov.

Slika (št. 3): Jadranska smrdljiva kukavica (*Himantoglossum adriaticum*)
(Vir: http://www.orhideje.si/orhideje-galerija/038/IMG_0089.jpg)

3 Literatura

Mršić, N. (1997). Biotska raznovrstnost v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Uprava RS za varstvo narave.

Petkovšek, M. in Tomažič M. (2006). Ohranjanje narave. Strokovno izpopolnjevanje učiteljev s pridobivanjem izkušenj v delovnih procesih biotehniških področij v okviru projekta Partnerstvo izobraževanja in dela v letih 2006-2007. Celje: Zavod R Slovenije za varstvo narave.

Zakon o ohranjanju narave. (ZON). V: Uradni list. RS, 13. julij 1999, št. 56/1999. Str. 7146.

Območja Natura 2000. Agencija republike Slovenije za okolje. <http://www.naravovarstveni-atlas.si/ISN2KJ/profile.aspx?id=N2K@ZRSVN>. (28.3.2011)

Slovenske orhideje. <http://www.orhideje.si/index1.html>. (28.3.2011)

DIVJE TRAJNICE IZ NARAVE ZA NAŠE VRTOVE

Jožica Golob – Klančič univ. dipl. ing. hort.

Vrtnarija Trajnice Golob - Klančič

trajnice@trajnice.com

Ključne besede: divje rastline, divje trajnice, avtohtone trajnice, alpske in gorske trajnice, močvirske trajnice, biotska raznovrstnost, vrtovi, javni nasadi

Povzetek

V hortikulturi ali krajinski arhitekturi se prepletajo divje rastline s tistimi, ki jih je na različne načine ustvaril človek. Tam, kjer je človek preveč posegel v naravna dogajanja in z vzgojo novih sort povzročil že preveč absurdov, tam že nekaj časa mnogi strokovnjaki pozivajo k ponovnemu vrednotenju rastlin, ki izhajajo iz narave, k divjim rastlinam torej. In to tako pri olesenelih rastlinah, kot tudi pri zelnatih trajnicah. Zato ni nič čudnega, če se v vrtnarsko bolj razvitih deželah že dalj časa posveča veliko pozornosti tudi divjim trajnicam, pri nas pa smo še bolj na začetku. Imamo pa v Sloveniji izjemno bogastvo vrst avtohtonih trajnic, izmed katerih ni težko izbrati tudi takšnih, ki so primerne za gojenje po vrtovih in javnih nasadih.

Drugod po Evropi divjim trajnicam že dolgo posvečajo veliko pozornosti in z njimi celo oblikujejo tako imenovane divje vrtove, kar pa v resnici sploh ni enostavno. Imajo tudi posebna društva ljubiteljev divjih trajnic.

Nekateri bolj redki slovenski gojitelji se trudijo razmnoževati naše divje trajnice, med njimi tudi tiste zavarovane, jih tako skušajo približati široki publiki in hkrati prispevati k zmanjšanju ropanja naše narave, zlasti zavarovanih rastlinskih vrst.

Pri nas se različne trajnice na sploh v javne nasade šele uvajajo, zato je razumljivo, da se divjim trajnicam v javnih nasadih ne posveča kaj prida pozornosti.

Mnogo bolj pa divje trajnice po vrtovih gojijo ljubitelji in zbiratelji, ki tudi druge trajnice vedno bolj cenijo. Urejenega vrta brez trajnic si pač skoraj ne moremo več zamisliti. Le kak minimalističen vrt je še lahko oblikovan brez njih. V taki ali drugačni vlogi so trajnice vedno bolj pogosto prisotne skoraj v vsakem vrtu in med njimi so tudi vsaj posamezne divje trajnice. Pravi zbiratelji divjih trajnic so sicer pri nas še zelo redki. Kdor pa se temu posveti, opravlja pionirsko delo, ki v bodočnosti gotovo ne bo ostalo neopaženo. Na ohranjanje zavarovanih rastlin na naravnih rastiščih z gojenjem po vrtovih žal ne moremo vplivati. Lahko pa z gojenjem njihovih sadik po vrtnarijah vsaj posredno varujemo divje rastline pred plenjenjem v naravi.

1 Divje trajnice iz narave za naše vrtove

Od začetka razvoja kulture vrtov pred tisočletji, kasneje imenovane hortikultura in še kasneje razširjene na krajinsko arhitekturo, so divje rastline bile tiste, ki jih je človek začel odbirati in zasajati v bližini svojih bivališč. Šele mnogo pozneje so začele nastajati požlahtnjene sorte, tako med tistimi, ki jih ljudje uporabljamo za prehrano, kot tudi tistimi, ki nam služijo za estetsko oblikovanje našega okolja ali pa za ustvarjanje bolj zdravih bivalnih pogojev v naseljih s pomočjo vrtov in javnega zelenja.

Slika 1: Pogled na 'planinsko cvetočo gredo' še vedno predstavlja prvinski užitek, kot morda v davnini, ko je človek šele začel naravo dojemati tudi z estetskega vidika. (Vir: foto Miljko Lesjak)

1.1 Metode dela in reference

Študij hortikulture, oziroma krajinske arhitekture, me je vpeljal tudi v temeljito poznavanje divjih rastlin z vseh celin, ki so uporabne tudi v oblikovanju vrtov in javnih nasadov v naših klimatskih pogojih. Ob dolgoletnem načrtovanju sem se srečevala s problemi izbiranja primernih rastlinskih vrst za posamezne stanovanjske, industrijske, šolske, bolnišnične in druge javne objekte in številne zasebne vrtove v različnih klimatskih in edafskih pogojih Slovenije.

Tržno gojenje sadik trajnic, ki se mu posvečam zadnja tri desetletja, me je napotilo na poglobljen študij o uporabni vrednosti velikega sortimenta trajnic za najrazličnejše potrebe, od klasičnih gred, skalnjakov, nadomeščanja trate, strešnih do vodnih vrtov. Posebno pozornost posvečam trpežnim in dolgoživim trajnicam, njihovi vzgoji in razmnoževanju.

Slika 2: Gojenje sadik trajnic na prostem je naravi najbližje. To velja tako za tiste sorte, ki jih je ustvaril človek, kot tudi za divje trajnice, ki jih je ustvarila narava. (Vir: foto Mojca Rehar Klančič, univ.dipl.ing.agr., vrtnarija Trajnice Golob-Klančič)

Ob izjemnem bogastvu slovenske flore nikakor ni možno prezreti slovenskih divjih trajnic, med katerimi so mnoge tudi zelo razširjene, trpežne in dolgožive ter uporabne za najrazličnejše namene v ožjem človekovem bivalnem okolju. Vzgoja in razmnoževanje sadik takšnih trajnic je neproblematična in je naša stalna praksa že dalj časa.

Mnoge izmed bolj zahtevnih divjih trajnic, ki so morda v naravi ogrožene ali celo zaščitene, ljubitelji vedno znova in znova neuspešno prinašajo iz narave v svoje vrtove. Na ta način ropajo naravo, v vrtovih pa jih je kljub temu zelo malo. Večino takšnih trajnic pa tudi poklicnemu gojitelju sadik ni enostavno razmnožiti in vzgojiti sadike, ki bi bile uporabne za sajenje po vrtovih. Zato se za razmnoževanje takšnih zahtevnejših trajnic posebej potrudimo, ker bi želeli zmanjšati njihovo ogroženost v naravi in jih hkrati približati vedno večjemu številu slovenskih zbiralcev in ljubiteljev. Uporabljamo različne metode razmnoževanja (setev, delitev, listni, stebelni in koreninski potaknjenci, zarodne rozete, bulbile, luskolisti in drugo), ki so pač primerne in izvedljive za različne vrste trajnic, tudi divjih. V matičnih nasadih vzgojimo razmnoževalni material in ga uporabimo za razmnoževanje. Nekatera semena pa tudi kupimo na svetovnem trgu.

1.2 Rezultati dela in opazovanj

Pred desetletji smo se načrtovalci in urejevalci vrtov in javnih zelenih površin v Jugoslaviji spopadali z velikim pomanjkanjem vsakršnih sadilnih materialov. Vendar so bile tiste sadike, ki so bile na razpolago, skoraj izključno vzgojene v domačih drevesnicah in vrtnarijah. Zato so bile prilagojene naši klimi in našim pogojem rasti. Ni bilo veliko strokovnjakov s področja hortikulture in krajinske arhitekture. Tisti pa, ki so z rastlinami delali, so jih tudi dobro poznali. Vendar je bil poudarek na olesenelih rastlinah. S trajnicami smo se v javnih nasadih v Sloveniji zelo malo ukvarjali. Precej bolje so jih poznali in tudi uporabljali v nekaterih drugih delih Jugoslavije in seveda po Evropi, ker so jih pač bolje poznali in znali uporabiti na pravem mestu.

Če po slovenskih javnih nasadih pred desetletji skoraj ni bilo trajnic, jih je bilo po vrtovih precej več, in med njimi so se pojavljale tudi nekatere posebno trpežne divje, kot so recimo šmarnice (*Convallaria majalis*), črni teloh (*Helleborus niger*) in še nekatere druge.

Danes smo priča poplavi vseh mogočih sadik okrasnih rastlin, ki prihajajo v Slovenijo od vsepovsod, primernih in neprimernih, ki preživijo v naših pogojih ali pa tudi ne. Z načrtovanjem in zasajanjem se lahko ukvarja kdor-koli, če to zna ali pa tudi ne.

Zato imamo vedno več rastlinskih bolezni in vedno več problemov z introdukcijo novih vrst in sort okrasnih rastlin, tudi trajnic, ki marsikdaj sploh niso primerne za naše pogoje, so morda preobčutljive za naše klimatske ali edafske pogoje ali pa podvržene raznim rastlinskim boleznim. Res pa je, da imamo tudi več možnosti za spoznavanje prave vrednosti tako tujih kot tudi domačih vrst in sort okrasnih rastlin, oziroma rastlin za vrtove in javne nasade, tudi trajnic. In dostopne so nam seveda tudi mnoge dobre novejšje sorte iz tujih logov.

Vedno več je tudi pravih ljubiteljskih poznavalcev in zbiralcev rastlin. In ti vedno bolj uvajajo v vrtove tudi trajnice, ki sicer rastejo v prosti naravi. Poiščejo jim pravi prostor, kjer lahko preživijo in jim tudi namenijo pravo funkcijo v estetskem oblikovanju vrta.

V javni prostor pa v Sloveniji divje trajnice še skoraj niso našle poti. Prepričana pa sem, da nas to še čaka in, da se bodo našli strokovnjaki, ki jim bo to uspelo. Na ta način bomo izrabili

naravne danosti in prednosti, ki jih imamo z izjemno biotsko raznovrstnostjo pred ostalim delom razvite Evrope, ki ima mnogo bolj siromašno divjo floro.

Gojitelji sadik trajnic tudi v Sloveniji skrbimo za soliden izbor divjih trajnic. Zato so zlasti zavarovane rastline manj ogrožene, ostale divje trajnice pa lažje dostopne vsem tistim, ki bi jih radi gojili tudi po vrtovih in javnih nasadih.

1.3 Razprava

1.3.1 Zakaj uporabljati divje rastline v vrtovih in javnih nasadih?

Rastline se v naravi skozi filogenetski razvoj prilagajajo življenjskim pogojem svojega naravnega rastišča. Ob tem so nekatere zelo prilagodljive in nezahtevne, kar se tiče temperaturnih pogojev, oskrbe z vodo in rastlinskimi hranili, kot tudi osvetlitve. Takšne so v naravi močno razširjene in jim včasih rečemo tudi kozmopoliti. Tudi v vrtni kulturi so zelo uporabne, ker so za gojenje enostavne tam, kjer se pripravi rastišča in njihovi negi ne moremo posebej posvečati in tudi tam, kjer veljajo ekstremni življenjski pogoji. Če navedem le dva ekstremna primera:

a) Drevoredna drevesa v mestih so izpostavljena izrazitemu onesnaženju tal in zraka. Poleg tega je segrevanje tal in zraka v betonskem in asfaltiranem okolju izrazitejše kot v naravi. Zato za drevorede izbiramo le drevesne vrste, ki takšne življenjske pogoje kolikor toliko dobro prenašajo, čim manj zbolevajo in imajo čim daljšo življenjsko dobo. Dobro poznavanje divjih drevesnih vrst nam to omogoča. Čeprav so med cenjenimi drevorednimi drevesnimi vrstami tudi nekatere eksote iz drugih celin, je zelo uporabnih tudi nekaj naših domačih drevesnih vrst.

b) Ekstenzivne zelene strehe povečujejo zelene površine v mestih in pomembno pomagajo pri blaženju negativnih dejavnikov mesta na človeka. Poiskati je treba torej rastline, ki so sposobne preživeti v plitkem sloju rastnega substrata, z malo vode in ob močnem osončenju z visokimi temperaturami poleti in nizkimi pozimi. V naravi, tudi pri nas, obstaja kar nekaj za takšne namene primernih trajnic in človek jih s pridom uporablja.

Slika 3: Ob sajenju so homulice sicer še skromnega videza, kar kmalu pa bodo prekrile streho. (Vir: foto Mojca Rehar Klančič univ.dipl.ing.agr.)

Veliko divjih trajnic s posebnimi estetskimi efekti je možno gojiti tudi v vrtnih razmerah brez posebnih problemov. Mnoge pa so bolj težavne za vzgojo, vendar imajo posebno vrednost za zbiratelje in tiste, ki jim je posebno pri srcu domača flora.

1.3.2 Divje trajnice z različnimi zahtevami

Kot je v naravi možno najti najrazličnejše biotope in rastlinske združbe v najrazličnejših rastnih pogojih, se le-ti pojavljajo, oziroma jih umetno ustvarjamo tudi na vrtovih in v javnih nasadih. In zanje lahko najdemo tudi primerne divje trajnice.

1.3.2.1 Vodne in močvirske trajnice

Tiste, ki rastejo v naravi v vodi ali ob vodi, z velikim uspehom zasajamo v vodnih vrtovih in močvirnih gredah. Le upoštevati moramo dejstvo, da so mnoge med njimi tudi zelo invazivne. V naravi pač bolj invazivne rastline zasedejo razpoložljivi prostor in iz njega marsikdaj izrinejo tiste, ki so šibkejše rasti. Med potencialno invazivne in zato uporabne le pod določenimi pogoji, sodijo recimo vodna preslica (*Equisetum fluviatile*), smrečica (*Hippuris vulgaris*), vodna perunika (*Iris pseudacorus*), navadni trst (*Phragmites australis*), jezerski biček (*Scirpus lacustris*) širokolistni rogoz (*Typha latifolia*), najmanjši rogoz (*Typha minima*) in druge. Zaradi te njihove lastnosti jih v manjše vodne motive ne sadimo, če pa že, obvezno v

posode, kjer lahko nadzorujemo njihovo razrast. Zelo pa so uporabne v večjih in bolj naravnih vodnih motivih, naravnih kopalnih bazenih in bioloških čistilnih napravah, kjer opravljajo svojo funkcijo brez velike potrebe po posebni negi.

Druge vodne in močvirske trajnice, ki se v naravi počasneje razraščajo, lahko uporabimo tudi v manjših vrtnih in parkovskih vodnih motivih ali močvirskih gredah. Takšne so n.pr.: močvirska kalužnica (*Caltha palustris*), poletni veliki zvonček (*Leucojum aestivum*), navadna krvenka (*Lythrum salicaria*) in druge.

Slika 4: Barvitost navadne krvenke je seveda čisto drugačna, če raste v nasadu v večji skupini, kot pa če rastejo posamezne rastline v naravi razpršeno. (Vir: foto Mojca Rehar Klančič univ.dipl.ing.agr.)

1.3.2.2 Pokrovne trajnice

V naravi se nekatere trajnice razraščajo s pritlikami in se tako širijo in osvajajo vedno večji prostor. Takšne so v vrtovih zelo uporabne, kadar hočemo z njimi prekriti večji prostor, recimo pod drevjem in grmovjem, ali hočemo z njimi utrditi brežine in jih zavarovati pred erozijo. Takšni sta recimo korenikasta krvomočnica (*Geranium macrorrhysum*) in mali zimzelen (*Vinca minor*).

Slika 5: Korenikasta krvomocnica (*Geranium macrorrhysum*) (Vir: foto Mojca Rehar Klančič univ.dipl.ing.agr.)

1.3.2.3 Dišavnice in zelišča

Marsikatera izmed v kuhinji uporabnih trajnic raste tudi pri nas v naravi in so jih naše gospodinje že od nekdaj ali nabirale v naravi ali gojile po vrtovih. V zadnjem času se tudi sicer vedno bolj vračamo k naravi in poseben poudarek dajemo tudi gojenju teh rastlin v neposredni bližini naših domov, v raznih vzgojno-učnih objektih in celo v javnih nasadih. Nekaj takih: pravi kolmež (*Acorus calamus*), navadna plahtica (*Alcehmilla xantochlora*), navadni slez (*Althaea officinalis*), gozdni koren (*Angelica arangelica*), ožepok (*Hyssopus officinalis*), šetraj (*Satureja montana*), če naštejemo samo najbolj pogoste.

Slika 6: Navadni slez (*Althaea officinalis*) (Vir: foto Mojca Rehar Klančič univ.dipl.ing.agr.)

1.3.2.4 Za čebele zanimive divje trajnice

V naravi se na določenih rastiščih pojavljajo nekatere medovite rastline v velikem številu in na večjih površinah. Tja čebelarji pogosto vozijo čebele na pašo ali pa jih obiskujejo čebele iz bližnjih čebelnjakov. Vendar želimo vsaj nekaj čebel privabiti tudi v naše vrtove. Zato radi zasajamo tudi nekatere medovite trajnice. In med takimi je tudi kar nekaj slovenskih divjih. Spomnimo se vsaj na jesenček (*Dictamnus albus*), ožepok (*Hyssopus officinalis*), navadna krvenka (*Lythrum salicaria*), žajbelj (*Salvia officinalis*), šetraj (*Satureja montana*) in še mnoge druge.

Slika 1.3.2.4: Navadna krvenka (*Lythrum salicaria*) (Vir: foto Mojca Rehar Klančič univ.dipl.ing.agr.)

1.3.2.5 Trajnice iz gozdne podrasti

V senci pod gozdnim drevjem raste veliko trajnic, ki so prav primerne tudi za saditve pod drevjem in grmovjem na vrtovih ali v parkih. To so rastline, ki so prilagojene na različne kamninske podlage, na senčne in velikokrat tudi vlažne življenske razmere, čeprav so med njimi tudi nekatere, ki rastejo na bolj kamniti in sušni podlagi. Mnoge med njimi so tudi zimzelene. Zlasti zanimive so razne praproti, kot peruša (*Matteucia struthiopteris*), jelenov jezik (*Phyllitis scolopendrium*) in sladka koreninica (*Polypodium vulgare*). Zanimivi so tudi razni šaši, recimo gozdni šaš (*Carex sylvatica*) in druge gozdne trajnice, kot so ciklame

(*Cyclamen europaeum*), kopitnik (*Asarum europaeum*), črni teloh (*Helleborus niger*), črnoškrlatni teloh (*Helleborus atrorubens*) in drugi telohi.

Slika 8: Sladka koreninica (*Polypodium vulgare*) (Vir: foto Mojca Rehar Klančič univ.dipl.ing.agr.)

1.3.2.6 Alpske trajnice

Veliko ljubiteljev želi gojiti po vrtovih tudi tiste trajnice, ki v naravi rastejo v visokogorju, vendar prav te sodijo med najbolj problematične, kar se vzgoje tiče in tudi zavarovanih je med njimi največ in jih je torej iz narave prenašati v vrtove celo kaznivo. Klimatski pogoji v visokogorju so namreč zelo različni od tistih, v katerih imamo naše vrtove. Rastejo tudi na prav specifičnih tleh, ki se med seboj sicer lahko močno razlikujejo. Vendar v vrtovih še najlažje simuliramo tla, na katerih uspevajo v naravi. Lahko jim pripravimo bolj silikatno ali bolj apneno podlago, s humusom bolj bogato ali bolj skromno založeno, bolj odcedno ali bolj vlažno. Nekatere pred zimsko močjo ali suhimi mrazovi tudi posebej zavarujemo. Zelo težko ali pa sploh ne moremo vplivati na temperaturo in vlažnost zraka, ki je v nižjih legah drugačna, kot v gorah. Zlasti je to težko na vetrovnih legah brez snega. Nekaj sicer lahko prispevamo z raznimi gojitvenimi ukrepi, vendar smo marsikdaj tudi neuspešni. Marsikatera gorska trajnica, ki v naravi raste na polnem soncu, v dolini recimo ne prenese osončene lege, ker je tu zanjo prevroče, lažje pa jo gojimo v polsenci, kjer ni žgočega sonca, vendar je še

vedno dovolj svetlobe. Takšne so recimo: vedno zelena gladnica (*Draba aizoides*), alpska velesa (*Dryas octopetala*), brezstebeljna lepnica (*Silene acaulis*) in alpska krešica (*Hutchinsia alpina*). Nekatere med njimi so bolj prilagodljive in jih po vrtovih lahko gojimo skoraj brez problemov. Takšni sta n.pr. planika (*Leontopodium alpina*) in avrikelj (*Primula auricula*). Spet tretje so v centralni Sloveniji kar prilagodljive, na Primorskem pa je zanje na soncu prevroče, v senci ali polsenci pa jih je moč gojiti. Takšen je recimo svilničasti svišč (*Gentiana asclepiadea*), ki v naravi raste med grmovjem ali na planinskih travnikih, v vrtu pa le v kislih tleh v polsenci ali senci. Ali pa kohov svišč ali encijan, ki ga najdemo na osončenih planinskih travnikih, v dolini pa ima rad polsenčno lego ali v celinski Sloveniji vsaj dovolj vlažna humusna tla, na Primorskem pa ima rad celo senco. Posebno poglavje so lilije, ki jih v naravi najdemo po višje ležečih grmiščih in travnikih, v dolinskih vrtovih pa so hvaležne za polsenco ali celo senco in dovolj vlage v tleh. Čeprav imajo v čebulicah zalogo hrane in vode, na žgočem soncu kmalu omagajo in prenehajo cveteti.

Slika 9: Brezstebeljna lepnica (*Silene acaulis*) v visokogorju raste tudi v skalnih razpokah na polnem soncu. V dolini potrebuje polsenčno lego in dovolj vlage v tleh, kar ublaži učinek previsoke temperature zraka. (Vir: foto Miljko Lesjak)

2 Literatura

Martinčič, A., Wraber, T., Jogan, N., Ravnik, V., Podobnik, A., Turk, B. in Vreš, B. (1999). Mala flora Slovenije, Ključ za določanje praprotnic in semenk. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

<http://www.trajnice.com/cenikavtohtone.html> (Pridobljeno 26.3.2011)

<http://www.trajnice.com/clanki.html> (Pridobljeno 26.3.2011)

KRAJINSKO OBLIKOVANJE IN VRTNE ORHIDEJE

Barbara Pajk

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

barbara.pajk@guest.arnes.si

Ključne besede: krajinsko oblikovanje, orhideje, vrtne orhideje

Povzetek

Krajinsko oblikovanje čedalje v večjem obsegu postaja domena strokovnjakov, saj sodobni način življenja običajno ljudem ne dopušča mnogo časa za skrb in urejanje okolice, prav tako pa se izgublja znanje o raznovrstnosti in oskrbi okrasnih in drugih rastlin. Raznolikost uporabe orhidej določa pretežno njihov izvor, med njimi pa so pri nas najmanj pogoste vrtne orhideje. Omejenost njihove uporabe je poleg nepoznavanja njihove uporabe v vrtovih tudi zaradi zahtevnosti oskrbe, izbire primerne rastišča in prezimne trdnosti. Razen pri zbirateljih vrtnih orhidej je njihova razširjenost v slovenskih vrtovih izredno majhna.

2 Uvod

V krajinskem oblikovanju prihaja v zadnjih letih do večjih sprememb, ki so pogojene zlasti s spremenjenim načinom življenja prebivalcev, z odprtostjo in dovzetnostjo za tuje vplive s področja hortikulture in s poplavo tujih rastlin na našem trgu. Slednje velja predvsem za količinsko velik uvoz rastlin in manj za raznolikost tujerodnih rastlin. Sodobni način življenja ljudem ne dopušča mnogo časa za skrb in urejanje okolice, prav tako pa se izgublja znanje o okrasnih in drugih rastlinah. Urejanje vrtov se v veliki meri prepušča starejši generaciji. Urejanje zelenih površin, javnih ali zasebnih, je posebej pomembno v urbanih območjih, kjer želimo zagotoviti v čim večji meri višjo kvaliteto življenja sredi bolj ali manj gosto pozidanih zemljišč.

Uporaba rastlin, ki nam lepšajo življenje ali so koristne zaradi hrane, lesa, čiščenja zraka ali kako drugače, je zelo raznolika. Orhideje, ene izmed najštevilčnejših predstavnikov v rastlinskem svetu, spadajo v družino *Orchidaceae*. Štejejo okoli 750 rodov in preko 18.000 vrst, razširjenih po vsem svetu. Cenjene so zaradi prekrasnih cvetov, ki jih v vsakodnevnem življenju uporabljamo v cvetličnih izdelkih. V floristiki so primerne za uporabo gojene tropske orhideje iz rodov *Phalaenopsis*, *Cymbidium*, *Dendrobium*, *Paphiopedilum* in *Vanda*, ki so med slovenskimi kupci tudi najbolj priljubljene. Omenjeni rodovi so razširjeni tudi kot gojene lončnice v zaprtih prostorih. V Sloveniji pa imamo v naravi rastoče orhideje, ki jih imenujemo tudi kukavičevke ali kukavice. Na naravnih rastiščih jih raste preko 80 različnih. Spadajo v rdeči seznam ogroženih rastlinskih vrst in jih varujejo, omenjajo ali se nanašajo nanje Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam, Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami, Zakon o varstvu narave, Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja, Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot, Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah ter Pravilnik o izvedbi presoje tveganja za naravo in o pridobitvi pooblastila. Nobene izmed naših orhidej iz narave ni dovoljeno prenašati v vrtove. Vrtne orhideje so gojene v vrtovih oziroma vrtnarijah in so praviloma sorte botaničnih vrst, ki so odporne zoper dejavnike okolja, še posebno za vrtno talno razmere in prezimitev. V naravi so številne vrste v nevarnosti, da izumrejo, predvsem zaradi uničevanja naravnih rastišč, zato je gojenje vrtnih križancev priložnost za vse ljubitelje orhidej, da jih lahko občudujejo v okolici svojih bivališč, v večjem številu pa se take orhideje razmnožijo s tkivnimi kulturami.

Izjemoma se najde pri katerem od ljubiteljev v vrtu katera od tropskih in subtropskih orhidej, ki je v zimskem času varno na toplem, kjer brez težav prezimi. V Nemčiji za ta namen uporabljajo posebne sobne rastlinjake, imenovane orhidariji. Prav tako je izjema v domačem okolju npr. vanilija (*Vanilla planifolia*), ki je ena izmed orhidej in je uporabna v gospodarske namene pri pridobivanju dišave.

3 Vrtne orhideje

V grobem delimo orhideje na epifitske in talne, nekaj med njimi je tudi saprofitskih. Epifitske najdemo pretežno v tropih in subtropskih predelih sveta. Približno polovica orhidej je talnih. V vrtovih je primerno imeti le talne, vendar po izvoru ne tistih, ki prihajajo iz Avstralije, saj nekatere ves čas oziroma razvojni krog preživijo v zemlji. Križanci, primerni za vzgojo v naših vrtovih, prihajajo iz različnih območij, kjer je hladnejše podnebje. Starševske rastline oziroma predniki komercialno zanimivih vrtnih sort orhidej prihajajo iz različnih okolij in različnih delov sveta. Ekološki razpon orhidej je velik, sortiment vrtnih orhidej, primernih za naše območje, pa ne. Omejitev je predvsem v prezimnosti in mikorizi. Orhideje imajo specifično mikorizo. To pomeni, da so za dobro rast orhidej pomembne posebne, specifične glive, ki živijo z njimi v simbiozi. Glive omogočajo orhidejam boljšo oskrbo z vodo in mineralnimi snovmi, zlasti oskrba z dušikom in fosforjem se izboljša, orhideje pa glivam prispevajo v zameno nekaj organskih snovi, predvsem sladkorjev. Popolnoma neprimerno in prepovedano je izkopavanje naših orhidej iz narave, saj že zaradi odsotnosti mikoritskih gliv v vrtovih ne bi uspevale. Najprimernejši rodovi vrtnih orhidej za naše razmere so: *Calanthe*, *Cypripedium*, *Bletilla*, *Eleorchis*, *Anitostigma*, *Cephalanthera*, *Pleione* in *Epidendrum*.

3.3 *Bletilla striata*

Je vzhodno azijska vrsta, kjer jeseni ali zgodaj pozimi nadzemni del odmre in znava požene od marca dalje. Kljub temu je priporočljiva zimska zaščita. Če jo zalivamo in ima dovolj humusa, bo aprila ali maja že zacvetela, sicer pa kasneje. Zacveti šele v starosti treh let. Pomembno je, da rastlina raste v zavetni in delno sončni legi, kar ji najlažje omogoči krošnja drevesa nad njo, ki jo varuje pred vročim soncem. Zraste do 40 cm visoko, sadimo pa 9-12 rastlin/m².

Slika 1: *Bletilla striata* (vir: www.findmeacure.com)

3.4 *Epidendrum*

V rodu je 700-1000 vrst, ki domujejo v Mehiki, Gvatemali in Hondurasu na nadmorski višini med 150 in 2000 metri. Mrzle zime pri nas prenesejo tiste, ki v domovini rastejo na višji nadmorski višini. Na trgu je možno dobiti tiste, ki ne presežejo 65 cm višine. Cvetovi so drobni, vendar obilno in dolgo cveti (nekaj mesecev ob sprotnem odstranjevanju cvetov). Tudi za ta rod so najprimernejše tiste lege, kot jih potrebuje *Bletilla*. Primernejša vrsta je *E. radicans* 'Gold'.

Slika 2: *Epidendrum radicans* 'Gold' (vir: www.picasaweb.google.com)

3.5 *Calanthe*

V rodu je okrog 170 vrst, od katerih so nekatere listopadne in nekatere vedno zelene. Izvirajo iz južne Azije. Na naslednjih slikah je nekaj za naše vrtno okolje primernih orhidej. Vse potrebujejo odcedna in vlažna tla, polsenco do senco v drevesnem ali drugem zavetju.

Slika 3: *Calanthe nipponica* (vir: <http://www.svet-rastlin.si/artikli/prezimne-vrtne-orhideje/calanthe/calanthe-nipponica.html>)

Slika 4: *Calanthe okinawensis* (vir: <http://www.svet-rastlin.si/artikli/prezimne-vrtne-orhideje/calanthe/calanthe-okinawensis.html>)

Slika 5: *Calanthe tricarinata* (vir: <http://www.svet-rastlin.si/artikli/prezimne-vrtne-orhideje/calanthe/calanthe-tricarinata.html>)

Slika 6: *Calanthe sieboldii* (vir: <http://www.svet-rastlin.si/artikli/prezimne-vrtne-orhideje/calanthe/calanthe-sieboldii.html>)

3.6 *Cypripedium* – lepi čeveljc

47 vrst tega rodu raste na severni hemisferi v hladnejših območjih, celo na Alaski in v Sibiriji, ena vrsta (*C. calceolus*) pa tudi v Sloveniji. Za vrtove so primerni izključno križanci. Potrebujemo enake rastne razmere kot prej navedene vrtne orhideje.

Slika 7: *Cypripedium* (vir: <http://www.svet-rastlin.si/artikli/prezimne-vrtne-orhideje/cypripedium/cypripedium-gisela-frosch.html>)

3.7 *Vanilla planifolia* A. - vanilija

V rodu je okrog 80 vrst, vendar je zanimiva le *V. planifolia*. Redki jo imajo, še najpogosteje jo najdemo v botaničnih vrtovih, sicer pa izvira iz Mehike. Le v toplem poletju jo lahko imamo na vrtu, sicer pa v rastlinjaku, zato jo je najbolje imeti posajeno v posodi. Kar nekaj metrov visoka vzpenjavka je zanimiva zaradi dišečih fermentiranih strokov. Cvetovi žal cvetijo le po en dan vsak.

Slika 8: Vanilija (vir: www.amadeusvanillabeans.com)

4 Trendi v krajinskem oblikovanju in primernost uporabe vrtnih orhidej

Pri urejanju zelenih površin se pojavljajo problemi zlasti na degradiranih urbanih območjih, pri prenovi starih mestnih jeder, modernizaciji novejših mestnih predelov, ureditvi industrijskih in obrtnih con, črnih gradnjah in podobno. Prostorska organizacija bivalnega in delovnega okolja se naglo spreminja. Spreminja se tudi problematika varovanja okolja in odnos do okoljskih problemov. Do največjih sprememb prihaja v obmestnih prostorih, kjer poteka izgradnja novih stanovanjskih sosesk, gospodarskih objektov, domov za ostarele občane, športnih objektov in drugih javnih in zasebnih zgradb ter prometnic. Pomen narave za človeka je tolikšen, da si ni mogel kaj, da ne bi sočasno s spremenjenim načinom bivanja, ki se zrcali skozi težnjo živeti v mestu, prinesel v novo bivalno okolje tudi dela narave. Pomen narave za človeka in stika z njo se v mestu odrazi prav v javnih zelenih površinah.

Javne zelene površine so zeleni prostor mesta, ki mora zadostiti specifičnim zahtevam uporabe javnega prostora. Običajno so površine, povezane z objekti kulturne dediščine, urejene po zahtevah, kjer ni prostora za svobodno urejanje, niti za vključitev vrtnih orhidej, kjer so zahteve za gojenje večje. Tudi modernejšie krajinske ureditve orhidej ne vključujejo, predvsem zaradi visoke cene in večje gojitvene zahtevnosti.

Na pokopališčih je trend zadnjih let ureditev grobov takšna, da se zmanjša površina, namenjena rastlinam in se večina groba prekrije s kamnito ploščo. Žarni grobovi so v celoti prekriti s ploščo. Na takšnih grobovih ni mesta niti za orhideje, niti za druge rastline. Starejši

grobovi z več trajnimi okrasnimi rastlinami in senco dreves bi lahko nudili orhidejam primerno zavetje.

Razstavni prostori in razstavni vrtovi bi v zavetju lahko imeli vrtno orhideje. V tujini jih najdemo, prav tako v nekaterih parkih.

Moderno ozelenjevanje streh in sten je za vrtno orhideje neprimerno, saj je posebno strešni prostor preveč izpostavljen. Sajenje le-teh bi zahtevalo veliko truda in skrbi, cenovno bi zasaditev izjemno podražilo, vedno znova nadomeščanje propadlih rastlin pa ne bi imelo smisla.

Da bi dosegli primerne estetske motive, kjer bi vsaka vrtna orhideja prišla do svoje zaslužene veljave, jih je smiselno saditi le v vrtove na odcedna mesta, rodova *Calanthe* in *Cypripedium* v ilovnata tla, v zavetje drevesnih krošenj listavcev, kjer je pretežni del vegetacijske dobe polsenca in v zimskem obdobju dovolj svetlobe, kjer jim ne manjka vlažnosti in družbe drugih rastlin, ki jih nikoli ne smejo prerasti.

Prav bi bilo, da bi vrtove in druge vrste zasaditev popestrili s posebnimi in redkimi rastlinami, med njimi tudi z orhidejami. Lahko bi jih občudovali in se naučili o dobrososedskih odnosih rastlin.

5 Literatura

Barrett, S.C.H. [et.al.], (1995): Cvetnice: kritosemenke sveta, DZS, Ljubljana.

Bavcon, J., (2008): Sredozemske in tropske rastline. Založba kmečki glas. Ljubljana.

Bletilla striata (31.3.2011): Dostopno na naslovu: www.findmeacure.com

Bruns Pflanzen, Sortimentskatalog 2008/09.

Calanthe (31.3.201). Dostopno na: <http://www.svet-rastlin.si>

Cunder, J. [et al.], (2007): Cvetoče rastline od A do Ž. Narava. Ljubljana.

Cypripedium (31.3.2011). Dostopno na: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cypripedium>

Epidendrum. (31.3.2011). Dostopno na naslovu: <http://www.slonep.net/vrt-in-okolica/vrtni-elementi/?medij=1&arhiv=2003&month=&scope=122&view=novice&fp=&direct=5563>

Epidendrum radicans 'Gold' (31.3.2011). Dostopno na: : www.picasaweb.google.com

Pajk, B. (2010): Hortikultura in krajinsko oblikovanje v urbanem okolju, Strokovni zbornik Hortikultura – možnosti, priložnosti, primeri dobre prakse, ŠHVU Celje, Celje.

Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot, Uradni list RS, št. 111/2004 z dne 14.10.2004, str. 13173.

Pravilnik o izvedbi presoje tveganja za naravo in o pridobitvi pooblastila, Uradni list RS, št. 43/2002 z dne 17.5.2002, str. 4202.

Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja, Uradni list RS, št. 1302004 z dne 3.12.2004, str. 15485.

Pravilnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam, Uradni list RS, št. 82/2002 z dne 24.9.2002, str.8893.

Uredba o ravnanju in načinih varstva pri trgovini z živalskimi in rastlinskimi vrstami, Uradni list RS št. 39/2008 z dne 21.4.2008, str. 4074.

Uredba o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah, Uradni list RS, št. 46/2004 z dne 30.4.2004, str. 5933.

Vanilija. (31.3.2011). Dostopno na naslovu: www.amadeusvanillabeans.com

Zakon o ohranjanju narave, Uradni list RS, št. 56/1999 z dne 13.7.1999, str. 7146.

PONUDBA ORHIDEJ V SLOVENSKIH CVETLIČARNAH

Anja Žužej Gobec, Bogdana Kapitler

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

anja.gobec@gmail.com

Ključne besede: orhideja, trženje, ponudba, prodajna cena, raziskava trga

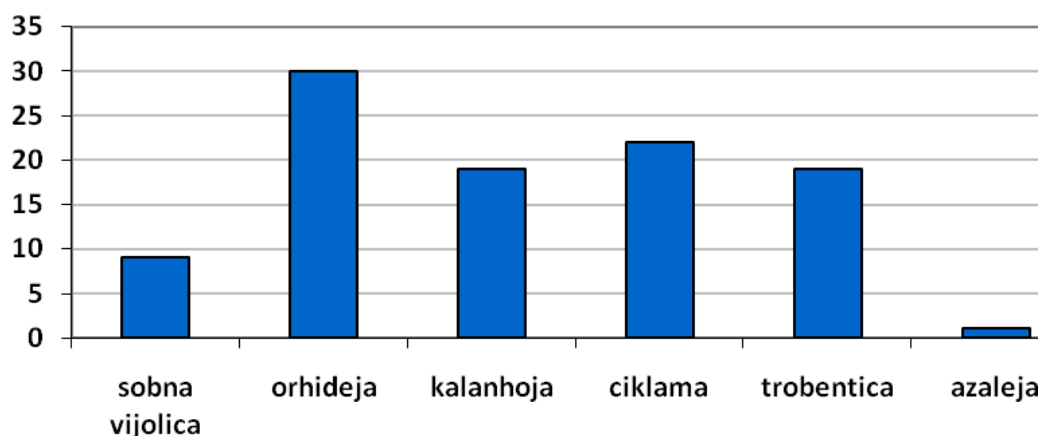
Povzetek

*Cilj raziskave je bil analizirati ponudbo orhidej v slovenskih cvetličarnah. Zanimale so nas še prodajne cene, priljubljenost orhidej med kupci in kdo so dobavitelji orhidej. Rezultati so pokazali, da cvetličarne med vsemi cvetočimi sobnimi rastlinami prodajo največ orhidej. Ponudba orhidej pa je dokaj skromna, saj večina cvetličarn ponuja le en ali največ dva rodova orhidej. Ugotovili smo, da so na prodajnih policah predvsem orhideje iz rodu *Phalaenopsis*, ki je tudi pri kupcih zelo priljubljen. V cvetličarnah, kjer smo izvedli raziskavo prodajo največ orhidej z belimi cvetovi, sledijo vijolične in roza. Prodajne cene orhidej se gibljejo med 6,00 € in 35,00 €. Večino kupcev ob nakupu zanimajo navodila o oskrbi orhidej. Zanimalo nas je tudi, katera podjetja so dobavitelji orhidej. Večina cvetličarn ima več dobaviteljev. Kar 60 % anketiranih cvetličarn dobavlja orhideje tudi pri edinemu slovenskemu specializiranemu podjetju za orhideje Ocean Orchids. Vse cvetličarne so z njihovo ponudbo zadovoljne.*

1 Raziskava o ponudbi lončnih orhidej

Raziskavo smo opravili v 55 cvetličarnah po celotni Sloveniji. Cilj raziskave je bil, da ugotovimo ponudbo orhidej, prodajne cene, priljubljenost orhidej med kupci. Raziskali smo sortiment rodov v cvetličarnah in barvno paleto v ponudbi orhidej. Ker je podjetje Ocean Orchids edino podjetje v Sloveniji, ki se ukvarja samo z gojenjem orhidej, nas je zanimalo, kako cvetličarji poznajo to podjetje in kako so zadovoljni z njihovo ponudbo.

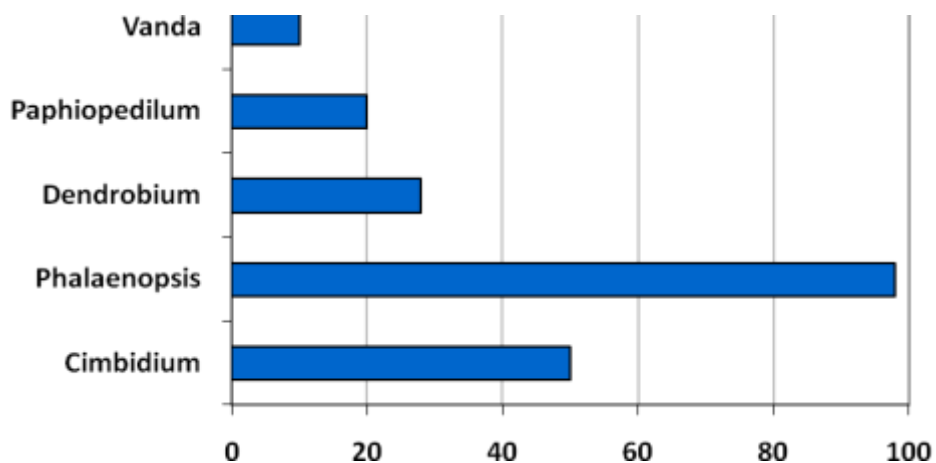
Rezultati anket so pokazali, da cvetličarne med vsemi cvetočimi sobnimi rastlinami prodajo največ orhidej.

Grafikon 1: Prikaz prodajnih deležev cvetočih sobnih rastlin v slovenskih cvetličarnah – v % (Vir: lasten)

Nadalje nas je zanimal sortiment orhidej v cvetličarnah. Ugotovili smo, da je ponudba različnih rodov orhidej v slovenskih cvetličarnah dokaj skromna. Zanimivo je, da samo ena cvetličarna v Prekmurju ne prodaja orhidej. Polovica cvetličarn ima na prodajnih policah dva rodova lončnih orhidej, 30 % jih ponuja samo en rod, samo 20 % cvetličarn ponuja pestrejši sortiment s tremi ali štirimi rodovi.

Kar 98% cvetličarn prodaja orhideje *Phalaenopsis*. Raziskava je pokazala, da je ta rod med kupci tudi daleč najbolj priljubljen. Sledijo *Cimbidium*, *Dendrobium*, *Paphiopedilum* in *Vanda*.

Grafikon 2: Prikaz sortimenta lončnih orhidej v slovenskih cvetličarnah – v % (Vir: lasten)

V ponudbi naših cvetličarn prevladujejo orhideje v beli, roza in vijolični barvi cvetov. Manj kot polovica cvetličarn, v katerih smo izvedli anketo, ponuja še orhideje z rumeno, oranžno, modro obarvanimi cvetovi.

V cvetličarnah prodajo največ orhidej z belimi cvetovi, sledijo vijolične in roza. Ostale barve so za kupce manj zanimive, res pa je, da so orhideje v drugih barvah le redko v ponudbi.

Prodajne cene orhidej se gibljejo med 6,00 € in 35,00 €. Odvisne so od velikosti rastline, rodu, velikosti in števila cvetov, od dobaviteljev, lokacije cvetličarne in povpraševanja.

Zanimalo nas je, katere podatke o gojenju orhidej želijo kupci izvedeti ob nakupu. Najbolj jih zanimajo navodila o gnojenju, zalivanju, legi in škodljivih organizmih. Prodajalci v cvetličarnah opažajo, da se kupci vedno pogosteje vračajo na prodajna mesta po dodatne nasvete za gojenje.

Cvetličarne smo povprašali tudi o dobaviteljih orhidej. Najpogostejši dobavitelji orhidej so podjetja: Contrast d.o.o., Gardenia ars florale d.d, Ocean Orchids d.o.o, Terme Čatež d.d, Agrokor d.o.o.

Zanimiv je podatek, da kar 60 % cvetličarn, ki so bile vključene v anketo, kupuje orhideje pri podjetju Ocean Orchids. Vse cvetličarne so s kvaliteto in sortimentom podjetja Ocean Orchids zadovoljne.

NAKUPNO VEDENJE UPORABNIKOV ORHIDEJ

Bogdana Kapitler, Anja Žužej Gobec

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti

bogdana.kapitler@gmail.com

Ključne besede: orhideja, trženje, raziskava trga, anketa, nakupno vedenje

Povzetek

Želeli smo raziskati nakupne navade kupcev orhidej. Raziskavo smo izvedli na področju Savinjske regije. Vanjo je bilo vključenih 190 naključno izbranih oseb. Anketa je pokazala, da so orhideje med vsemi cvetočimi sobnimi rastlinami najbolj priljubljene. Priljubljenost orhidej dokazuje podatek, da ima večina sodelujočih v anketi doma vsaj eno orhidejo. Orhideje najpogosteje kupujejo v cvetličarnah. Večina anketirancev ne razlikuje med posameznimi rodovi. Anketiranci izbirajo orhideje predvsem glede na barvo cvetov. Najbolj priljubljena je bela barva, sledijo ji roza in vijolična. Velika večina anketirancev je zadovoljna s ponudbo orhidej na slovenskem trgu. Nekateri pogrešajo raznovrstnejšo ponudbo, predvsem večjo ponudbo različnih barv lončnih orhidej. Kupci si želijo, da bi ob nakupu prejeli dodatna navodila o oskrbi orhidej. Informacije o gojenju orhidej dobijo naši kupci pri prodajalcu, na internetu, pri znancih, v strokovni literaturi. Zanimiv je tudi podatek, da večina anketirancev pozna podjetje Ocean Orchids, edino slovensko podjetje, ki je specializirano za gojenje orhidej.

1 Rezultati raziskave

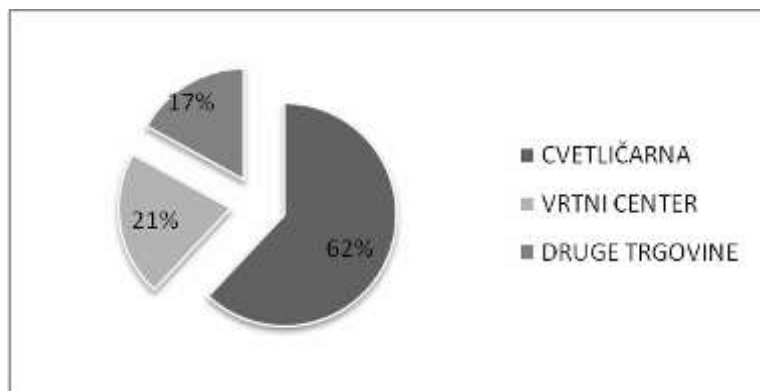
Namen raziskave je bil raziskati nakupne navade kupcev in analizirati dejavnike, ki vplivajo na nakupni proces.

Anketni vprašalnik vsebuje 12 vprašanj. Večina vprašanj je zaprtega tipa. Raziskavo smo izvedli na področju Savinjske regije v mesecu februarju in marcu 2011. Vanjo je bilo vključenih 190 naključno izbranih oseb.

Orhideje so med vsemi cvetočimi sobnimi rastlinami najbolj priljubljene. Kar 41 % anketirancev je odgovorilo, da jim je orhideja najljubša lončnica. Orhideji sledijo: ciklama (26 %), sobna vijolica (19 %), trobentica, kalanhoja in azaleja (po 4 %) ter klivija (2 %).

Priljubljenost orhideje dokazuje podatek, da ima kar 85 % vseh sodelujočih v anketi doma vsaj eno orhidejo, večina od 3 do 7, nekateri med njimi pa več kot 20.

Orhideje najpogosteje kupujejo v cvetličarnah (62 % anketirancev), nekaj pa tudi v vrtnih centrih ali drugih trgovinah (samopostrežne trgovine, bencinske črpalke ...).

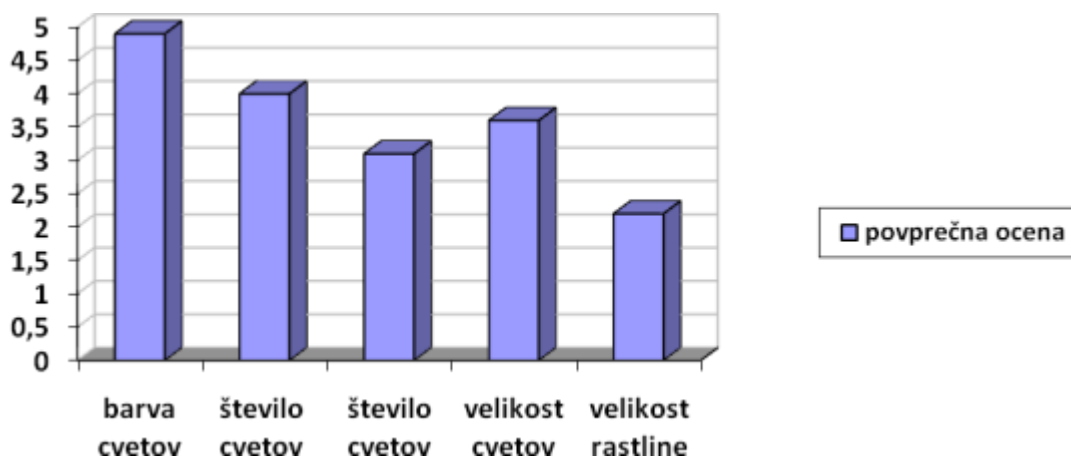

Grafikon 1: Mesto nakupa orhidej (Vir: lasten)

Zanimalo nas je, kako kupci poznajo posamezne rodove orhidej. Kar 60 % kupcev ne razlikuje med posameznimi rodovi orhidej. 30 % pozna dva rodova (predvsem *Cimbidium* in *Phalaenopsis*), le 10 % pozna več kot dva rodova.

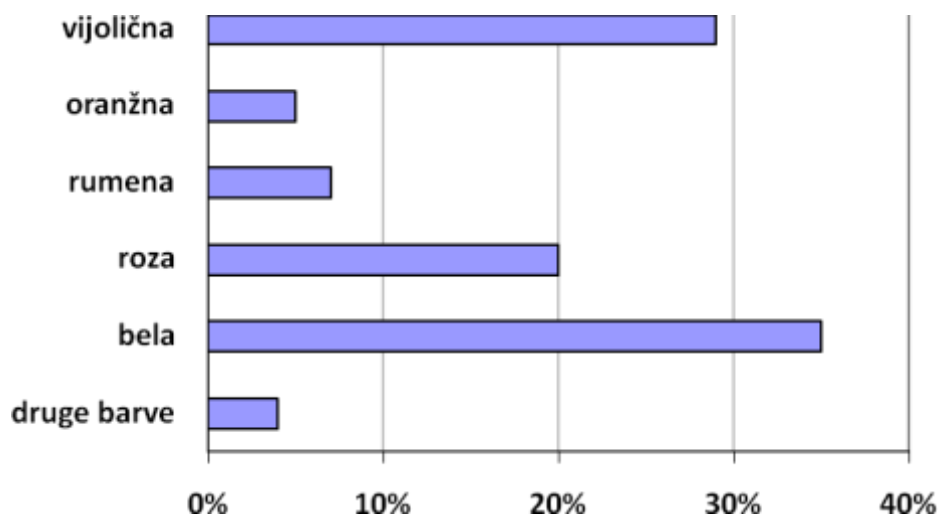
Ugotavljali smo tudi, kako posamezne lastnosti orhidej vplivajo na nakup. Anketiranci so ocenjevali vpliv posamezne lastnosti z ocenami od 1 do 5. Rezultati so pokazali, da na nakup

najbolj vpliva barva cvetov, nato število cvetov, velikost cvetov, število stebel in velikost rastline.

Grafikon 2: Vpliv posameznih lastnosti orhidej na nakup (Vir: lasten)

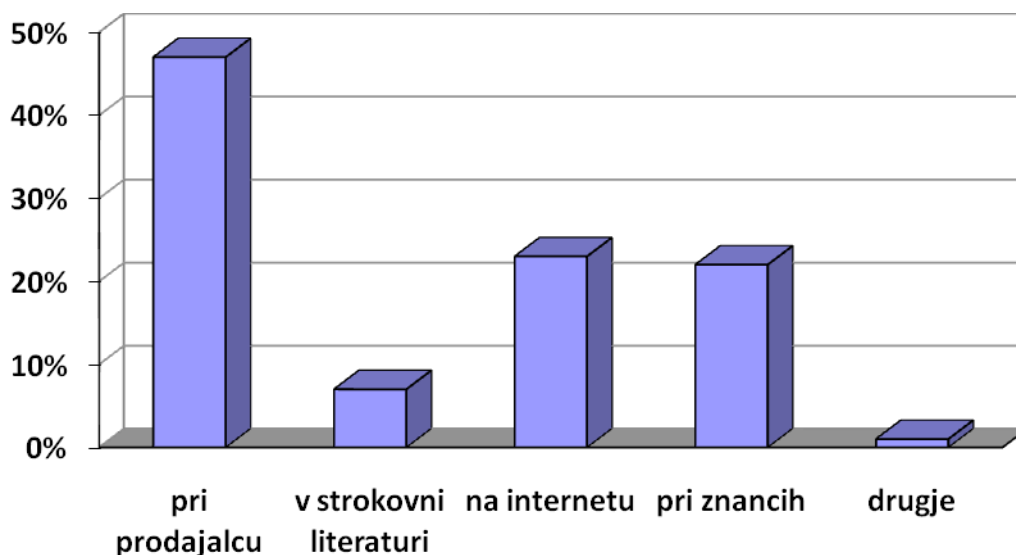
Kupci lahko v Sloveniji izbirajo orhideje v številnih barvah. Ugotovili smo, da je bela barva med anketiranci najbolj priljubljena, sledijo ji vijolična, roza, rumena, oranžna, manj pa povprašujejo po drugih barvah.

Grafikon 3: Priljubljenost posameznih barv cvetov med kupci (Vir: lasten)

Velika večina anketirancev (85 %) je zadovoljna s ponudbo orhidej na slovenskem trgu, nekateri pa pogrešajo predvsem večjo ponudbo različnih barv lončnih orhidej. Želijo si tudi, da bi ob nakupu prejeli dodatna navodila o oskrbi orhidej, (zalivanje, presajanje, gnojenje, varstvo pred škodljivimi organizmi, primeren prostor). Navodila o gojenju orhidej iščejo naši

kupci pri prodajalcih (47 %), na internetu (23 %), pri znancih (22 %), v strokovni literaturi (7 %).

Grafikon 4: Kje kupci dobijo navodila o gojenju orhidej? (Vir: lasten)

15 % anketirancev orhidejo zavrže takoj po cvetenju, 85 % kupcev pa orhidejo ohranijo več let in večini uspe, da jim znova zacveti. Kupci se srečujejo tudi s problemom škodljivih organizmov, ki se pojavljajo na orhidejah. Te probleme rešujejo na različne načine. Nasvete o varstvu pred boleznimi in škodljivci pridobijo ob nakupu, s pomočjo strokovne literature in interneta. Kar 62 % anketirancev je odgovorilo, da pozna podjetje Ocean Orchids, ki je specializirano za gojenje orhidej. Polovica kupcev je podjetje že obiskala.

ZGODOVINA ORHIDEJ IN Z NJO POVEZANA SIMBOLIKA

Ana Sotošek

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

anja.sotosek@gmail.com

Ključne besede: zgodovina, orhideje, ime, simbolika, kukavičevke

Povzetek

Že od nekdaj je veljalo, da je orhideja zelo stara rastlina, presenetilo pa je odkritje, da je z svojim obstojem bila že lepa družba dinozavrov. Do zaključka o starosti so prišli po tem, ko so v Dominikanski republiki našli fosil peloda orhideje na krilih dvajset milijonov let stare čebele, ki je bila shranjena v jantaru. Na osnovi fosila so znanstveniki izračunali, da so orhideje krasile svet že pred več kot 85 milijoni let. Orhidejo je tristo let pred našim štetjem v svojem delu Zgodovina rastlin prvi opisal grški učenjak Teofrast. Grki so bili tudi tisti, ki so cvetlici nadeli ime: orchis v grškem jeziku pomeni moda, ki je asociacija na karakteristiko gomolja rastline. V simboliki cvetja orhideja tradicionalno simbolizira ljubezen, razkošje in lepoto. V čudežno zdravilno moč njenih korenin pa so verjeli že v času antike. Opevali so jo mnogi znani poeti, poseben pomen pa je dala pravljicam, saj je bil njen obstoj dolgo časa skrivnost.

1 Uvod

Cvetovi orhidej so čarobne stvaritve, ki nas spominjajo na morske zvezde, na mavričnost tropskih dnevnih metuljev, na žametno mehko nočnih vešč.

Orhideje so najštevilčnejša družina rastlin na zemlji, saj poznamo kar 25.000 vrst.

Največ orhidej je v tropskem pasu, uspevajo pa tudi v Sloveniji, kjer je opisanih več kot 80 vrst in podvrst orhidej. Med najbolj znanimi sta lepi čeveljc in kamniška murka.

1.1 Rojstvo rastline

Fosil peloda orhideje so znanstveniki našli na krilih dvajset milijonov let stare čebele, ki je bila ujeta v jantaru. Fosil so našli v dominikanski republiki. Najdba naj bi izvirala iz miocena. Na osnovi fosila so znanstveniki izračunali, da so orhideje krasile svet že pred več kot 85 milijoni let.

Kitajci so že v zgodnjih zapisih iz leta 800 pred našim štetjem omenjali orhideje, ki jih danes uvrščamo v rodove *Dendrobium*, *Cymbidium* in *Bletilla*.

Leta 500 pred našim štetjem je kitajski filozof Konfucij vonju vodne orhideje pripisoval simbol »làn«, ki pomeni milino, ljubezen, čistost, eleganco in lepoto.

V Evropi so prvi pričeli omenjati orhideje Grki. Tristo let pred našim štetjem jih je v svojem delu Zgodovina rastlin prvi opisal grški učenjak Teofrast.

Pomembno mesto v zgodovini orhidej ima vanilija, dišava, ki izhaja iz kukavičevke, vrste *Vanilla planifolia*. Je tudi ena redkih uporabnih vrst orhidej.

Slika 1: *Vanilla planifolia* (Vir: www.kulinarika.net/zacimbe/123/vanilija/)

Prvi, ki so gojili vaniljo, je bilo ljudstvo Totonac. Prebivali so v dolini Mazantla, v mehiškem obalnem zalivu, današnji Veracruz. Mitologija ljudstva Totonac pravi, da je bila tropska orhideja rojena, ko je princesa Xanat pobegnila v gozd s svojim ljubimcem, pred očetom, ki ji je prepovedal poroko s smrtnikom. Zaljubljenca so ujeli in obglavili. Kjer je njuna kri prišla v stik z zemljo, je zrasla tropska orhideja.

V 15. stoletju so Azteki iz centralnega višavja Mehike osvojili Totonace in njihova zmaga jih je kmalu pripeljala tudi do okušanja vaniljinih zrn. Zrno so poimenovali /tlilxochitl/ ali črna roža, po zrelih zrnih, ki se zgubajo in po obiranju hitro postanejo črni. Ko so Totonace podjarmili Azteki, so jim Totonaci morali pošiljati davek – dajatev v prestolnico Tenochtitlan, v obliki vaniljinih semen. Azteki so »črno rožo« uporabljali za odišavljenje kakava (»chocolatl«) davno pred vdorom konkvistadorjev.

Mehika je monopol obdržala 300 let, izvoz je bil prepovedan. Šele v 19. stoletju so jo Holandci prenesli na Javo, kjer je orhideja samo cvetela, rodila pa ne, dokler niso ugotovili, da jo je mogoče oprášiti umetno. Nekaj let kasneje so jo Francozi prenesli na Réunion, Mauritius in Madagaskar, še pozneje na Tahiti...

Orhideje so uradni državni simbol v mnogih, predvsem tropskih državah, mednje spadajo npr. Kolumbija (*Cattleya trianae*), Indonezija (*Phalaenopsis amabilis*), Kostarika (*Cattleya*

skinneri), Belize (*Prosthechea cochleata*), Panama (*Peristeria elata*), Venezuela (*Cattleya mossiae*).

Kamniško murko (*N. lithopolitana*) je kot samostojno vrsto leta 1978 prvi opisal slovenski botanik Vlado Ravnik, njeno klasično nahajališče je na Krvavcu. Njena razširjenost je omejena, saj uspeva samo v Karavankah in Kamniško Savinjskih Alpah, zato je murka edini endemit v družini slovenskih orhidej. Socvetje rastline je sprva trikotno, spodnji cvetovi so skoraj beli, zgornji rožnati. Za kamniške murke so poznane številne barvne variante od bele in redke rumene do temno rožnate in oranžne. Kamniška murka se večkrat križa z navadnim in dehtečim kukovičnikom (*Gymnadenia conopsea* in *G. odoratissima*), ki cvetita ob istem času.

Slika 2: *Nigritella lithopolitana*- Kamniška murka (Vir <http://www.gore-ljudje.net/novosti/56858/>;))

Gojenje oziroma trgovina z orhidejami je bila že od nekdaj dobičkonosen posel. Ocenjujejo, da se na trgu orhidej na leto obrne okoli štiri milijarde evrov. Največji izvoznik cvetlic je Tajvan, sledita mu Tajska in Nizozemska.

1.2 Ime rastline

Ko začnemo raziskovati izvor imen in njihov pomen, se nam odpre nov svet. Vse ima svoj smisel.

Imena, ki jih nosijo rastline, nam povedo veliko o izvoru in domovini rastlin, o nahajališčih in rastiščih rastlin, o tleh, o videzu rastline, kot tudi o posebnih lastnostih rastlinske vrste ali njenih posameznih delov, kot so cvetovi, gomolji, korenine, listi, trni, o raziskovalcih, ipd.

1.2.1 Povezava med rastlino in delom telesa

V tradicionalni slovanski kulturi so nazive rastlin pogosto povezovali z deli telesa (obliko, barvo, vonjem).

Povezava med rastlino in delom človeškega telesa na osnovi neke lastnosti, nas pripelje do fitonima – naziva rastline. Fitonim je pogosto povezan z zgodbo, ki razlaga izvor imena.

1.2.1.1 Deli spolovil

Rastline z deli v obliki spolovil so dobile odgovarjajoča imena in uporabljali so jih v magiji plodnosti.

Ime orhideje izhaja iz grškega poimenovanja za moda = orchis .

Theophrastus, (v letih 370 - 285 p.n.š.) je v svojih raziskavah rastlin tako opisal skupino rastlin, katerih korenine in s tem povezani gomolji so imeli modom podobno obliko.

Slika3: *Orchis militaris* (Vir: <http://growinggreener.blogspot.com/2010/08/why-are-they-called-orchids.html>:)

Slika 4: *Butterfly Orchis* (Vir:<http://chestofbooks.com/flora-plants/flowers/Woodland-Blossoms/images/Butterfly-Orchis.jpg>)

Ime se je kasneje razširilo na poimenovanje cele družine. Mnogo talnih orhidej ima v zemlji lanskoletni in letošnji gomolj hkrati, zato asociacija z moškimi testisi.

Po vsej Evropi so vse do 16.st. uživali prah iz posušenih in zdrobljenih gomoljev, ker so verjeli, da ima pozitiven učinek na krepitev spolne moči in zdravljenje impotence.

V mnogih islamskih državah pa iz gomoljev kukavičevk še danes pripravljajo »salep«, pijačo za povečanje moške spolne sle.

1.2.1.2 Dlan –roka

Po bolgarskih in beloruskih verovanjih je korenina kukavice podobna dlani s petimi prsti, kar se tudi kaže v imenih: bolgarsko rucčica (roka), belorusko dalonka (dlan). Belorusi so korenino uporabljali kot sredstvo proti zanositvi .

Navadnemu kukavičniku *Gymnadenia conopsea* R.Br. iz družine orhidej v Kazanski regiji pravijo ljub-trava, ljubovny ručki (ljubezensko zelišče, ljubezenske roke). Za pripravo ljubezenskega napitka so uporabljali korenino , ki ima obliko roke obrnjene navznoter, če so bile obrnjene navzven so rastlino uporabljali v nasprotni namen.

Slika 5 : *Gymnadenia conopsea* (Vir: <http://www.uniprot.org/taxonomy/59324>)

1.2.2 Videz in lastnosti rastlin kot oznaka

Primerjalni opisi naj bi nam pojasnili, da ima rastlina ali pa njen del nekaj podobnosti z drugo rastlino, živaljo...

1.2.2.1 *Phalaenopsis*

Najpopularnejša orhideja je nedvomno falenopsis (*Phalaenopsis*), saj je že od leta 1999 najbolj priljubljena cvetoča lončnica v Evropi. Ime je izpeljanka iz besede phalaina - nočni metulj oziroma vešča in opsis - pojava, izgled, pogled, obličje.

Ko falenopsis zacveti v naravi, visoko v krošnji dreves, daje cvetoča veja vtis množice moljev, ki obletavajo rastlino. Ko so prvi raziskovalci ugotovili, da to niso molji, ampak cvetovi orhideje, ki se pozibavajo v vetru, so orhideje iz tega rodu poimenovali *Phalaenopsis*.

Slika 6: Nočni metulj (Vir: <http://blog.domovoj.com/2008/08/08/metulj/>)

Slika 7 : *Phalaenopsis*, (Vir: <http://www.google.si/shutterstock+phalenopsis>)

1.2.2.2 *Cymbidium*

Ime *Cymbidium* je latinski prevod za grško besedo kumbidion, kar v grškem jeziku pomeni majhen čoln in se nanaša na specifično, čolnu podobno obliko cvetov.

Slika 8 : *Cymbidium*, (Vir: <http://www.arboretum-vp.si/cimbidij.aspx>)

1.2.2.3 *Paphiopedilum*

Orhideje *Paphiopedilum* imenujemo po domače tudi »ženski/lepi čeveljčki«. To ime so dobili najverjetneje zato, ker je ustnica teh orhidej oblikovana kot cokla – po grško Paphos je otok z templjem posvečenem Veneri in pedilum – copata.

Slika 9: *Paphiopedilum* (Vir: <http://www.orhideja.com/vzgoja/vrste-in-kianci/70-vzgoja-orhideje-paphiopedilum>)

1.2.2.4 *Oncidium*

Ime je dobil ta rod orhidej zaradi zateklega, nabranega izrastka na spodnji ustnici cveta - to je oncos - zatekla masa). Posamični cvetovi so pogostno okrašeni s pasovi ali madeži. Prva rastlina - to je bila *Oncidium flexuosum* je prišla v Evropo leta 1818 in hribovja v Braziliji.

Slika 10: *Oncidium* (Vir: http://www.aos.org/AM/Images/culture_sheet/oncidium.jpg)

1.2.2.5 Lepi čveljč - *Cypripedium calceolus*

Domača kukavičarka, ki ima obliko čveljca, 3-4 cm dolga rumena medena usta. Razširjena je v Alpah in na Gorjancih.

Oblika cveta je za žuželke past, iz katere se lahko reši le po poti, ki omogoči oprasitev cveta.

Slika 11: Lepi čeveljc *Cypripedium calceolus* (Vir: <http://www2.arnes.si/.../GC/s/CypripediumCalceolus.jpg>)

1.2.2.6 *Dendrobium*

Tudi ime te lepotice izvira iz grščine. Dendros - drevo, bios- življenje.

Je epifit in živi na drevesu.

Slika 12: *Dendrobium* (Vir: <http://www.dendrobium-orchids.com/wp-content/uploads/2010/03/dendrobium-orchid.png>)

1.3 Raba rastlin

Mnogim je orhideja priljubljena sobna rastlina, drugi jo imajo za vir zdravilnih snovi in afrodiziaka.

1.3.1 Zdravilni učinki

V stari medicinski literaturi je vanilija omenjena kot afrodizijak in zdravilo proti mrzlici. Oboje ni bilo nikoli dokazano, vendar drži, da nekoliko dviguje adrenalin. Po drugih virih pa naj bi delovala pomirjujoče in proti potrtosti. Vanilin je po kemični sestavi podoben človeškim feromonom.

Eterično olje vanilije se uporablja v aromaterapiji.

Uspešno naj bi pregnala glavobol. Izvleček vanilije vsebuje eugenol, eterično olje, ki deluje antiseptično in protibolečinsko ter pomaga odmašiti žile.

Že stari Egipčani so odkrili, da je vanilija skoraj trikrat učinkovitejša od zdravila, ki so ga za odpravljanje glavobola uporabljali do tedaj, kurkume. Čeprav niso vedeli, zakaj ta aromatična orhideja deluje, so verjeli, da vedno odpravi glavobol, ne glede na to, kako močan je in kako dolgo traja.

V mnogih islamskih državah iz gomoljev kukavičevk še danes pripravljajo »salep«, pijačo za povečanje moške spolne sle.

1.3.2 Orhideje v prehrani

Vanilija je nepogrešljiva v kuhinji. Najdemo jo v treh oblikah: v strokih, v prahu (zmleti stroki) in ekstrakt (v alkoholni raztopini); uporabljamo jo pri pripravi sladkih jedi: sladoleda, pudinga, sladkih omak, dodamo jo stepeni smetani, jedem z rabarbaro, sadnim kolačem, piškotom, kompotom, marmeladam, pa tudi kakavu in pijačam s čokolado.

Sladoled, ki velja za simbol Turčije in ki si ga morajo vsi turisti obvezno privoščiti, se imenuje dondurma, kar je turška beseda za sladoled, recept pa prihaja iz mesta Kahramanmaras v osrednjem delu države. Je turška poslastica, ki ni prav nič podobna sladoledu, kot ga poznamo pri nas. Topi se namreč zelo počasi, obešen je na kljuki, je zelo elastičen, režejo ga z nožem, jedo pa z vilicami. Sestavina, ki mu daje tako poseben okus, je

salep, ki ga pridobivajo iz korenine divje orhideje, dodajo pa mu še mleko in sladkor. Postregli vam ga bodo v skodelici ali kornetu.

1.4 Simbolika rastline

"Rože od pradavnine na različne načine nagovarjajo človeka, vzbujajo pozornost z bujno rastjo, raznovrstnimi oblikami cvetov, pisanimi barvami in izbranimi vonjavami, z lepoto, ki je ni moč spregledati in ob kateri ni mogoče ostati ravnodušen." (Germ, Tine 2002:5; Simbolika Cvetja).

1.4.1 Govorica cvetja

Že v 19. Stoletju ljudje poznali posebno govorico cvetja. S cvetjem se lahko sporazumevamo brez pravih besed in si sporočamo, kaj čutimo. Živahne barve in bogati vonji izražajo močna in strastna čustva, nežne barve in blagi vonji izpovedujejo nežnejše misli. Svoje zakonitosti ima tudi vraževerje.

Že nekdam so verjeli, da imajo rastline čudežno moč. Da lahko osvojijo ljubljeno osebo, umirjajo sprte prijatelje, vplivajo na kariero, skrbijo za zakonsko sožitje, prinašajo zdravje in celo omogočajo pogled v prihodnost?!

2 Sklepne misli

Orhideja je lepotica o kateri nikoli ne bo vse povedano. V sebi skriva lepoto barv, vzdržljivost in trpežnost, cvetovi so vedno novih in nedoumljivih oblik, cvetno obilje pa meji na razsipanje.

Orhideja je cvet ustvarjalnih ljudi, polnih novih zamisli z močno potrebo po raziskovanju in osebnem izražanju.

S svojo lepoto je že dolgo nazaj zapeljala tudi mene.

3 Literatura

Jevšnik T. (2006) Orhideje- Gojenje tropskih orhidej. Dobrovnik, Ocean Orchids d. o.o. Zgodovina; 22-31.

Tekst: www.dnevnik.si, 25.09.2007. Raziskava: orhideja, rastlinski supermodel iz dobe dinozavrov. http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/270701 (31.3.2011)

Ideja o imenu Wellness Orhidelia. Dostopno na spletnem naslovu: <http://www.termelimia.com/si/orhidelia/> (31.3.2011)

August 02, 2010 Orchis militaris. Why are they called "orchids"? <http://growinggreener.blogspot.com/2010/08/why-are-they-called-orchids.html> (31.3.2011)

Edward Step. Wayside And Woodland Blossoms The Butterfly Orchis (Habenaria Bifolia). <http://chestofbooks.com/flora-plants/flowers/Woodland-Blossoms/images/Butterfly-Orchis.jpg> (1.4.2011)

Zgodovina orhidej. <http://www.orhideja.com/zanimivo/dobro-je-vedeti/77-zgodovina-orhidej> (1.4.2011)

VRT, NARAVA, GORE. Njeno veličanstvo orhideja. Sanja Verovnik. http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/stolpec650/clanek/clanek_natisni/?kaj=3&id=2011012705615098(1.4.2011)

Metulj. <http://blog.domovoj.com/2008/08/08/metulj/> (1.4.2011)

Orhideja velika. : <http://www.presenetime.si/cvetje-orhideja-velika-p-139.html>(1.4.2011)

Najpogostejša vprašanja o orhidejah. 12 feb 2008. <http://www.rastline.com/forum/orhideje-f6/najpogostejsa-vprasanja-o-orhidejah-t5993.html> (1.4.2011)

Vzgoja orhideje Phalaenopsis . <http://www.orhideja.com/vzgoja/vrste-in-krianci/48-vzgoja-orhideje-phalaenopsis> (1.4.2011)

M:S: Osnove strokovnega poimenovanja rastlin. : http://www.svz-si.eu/sl/Poimenovanje_rastlin/ (1.4.2011)

Bojan Flere, Vrtnar 11,1 (februar-marec 2002), str. 24-25. CIMBIDIJ, SOBNA ORHIDEJA. <http://www.arboretum-vp.si/cimbidijs.aspx> (1.4.2011)

www.orhideja.com ,Vzgoja orhideje Paphiopedilum, [Online] Dostopno na spletnem naslovu <http://www.orhideja.com/vzgoja/vrste-in-krianci/70-vzgoja-orhideje-paphiopedilum> (1.4.2011)

Vzgoja orhidej Oncidium. <http://www.orhideja.com/vzgoja/vrste-in-krianci/85-vzgoja-orhidej-ncidium> (1.4.2011)

Na lovu za najboljšim sladoledom. <http://www.rtv slo.si/tureavanture/evropa/na-lovu-za-najboljsim-sladoledom/199844> (4.4.2011)

American Orchid Society. http://www.aos.org/AM/Images/culture_sheet/ocidium.jpg (4.4.2011)

Simbolika cvetja CVETJE SPOROČA. <http://www.cvetlicarna-aralija.com/simbolika-cvetja.aspx> (4.4.2011)

Cvetje in ljubezen. Regina Hrastnik. <http://www.viva.si/Alternativna-in-naravna-pomoč/5797/Cvetje-in-ljubezen> (4.4.2011)

Lepi čeveljc (Cypripedium calceolus). www2.arnes.si/~nmhipot1/GC/e00uvod.htm (4.4.2011)

Dendrobium Orchids Description. <http://www.dendrobium-orchids.com/> (4.4.2011)

Nigritella lithopolitana- Kamniška murka. <http://www.gore-ljudje.net/novosti/56858/>: (4.4.2011)

ORHIDEJE V POROČNIH DEKORACIJAH – NEŽNE, MILE, GRACIOZNE, ŽIVAHNE...

Nataša Dolejši

Podjetje za urejanje prostora, d.d., Koroška cesta 40a, 3320 Velenje

natasa.dolejsi@pup.si

Ključne besede: Floristika, orhideje, rezano cvetje, poročna floristika, cvetlični dekorji

Povzetek

Cvetlične dekoracije predstavljajo na poroki povezovalno nit tako med nevesto in ženinom, kot tudi med posameznimi prizorišči kjer se odvijajo poročne ceremonije in poročno slavlje. Z izbiro in načrtovanjem cvetličnih dekorjev pričnemo, ko je znano kako bosta mladoporočenca oblečena in kje se bo poročni obred odvijal. Pomembno je, da se vse v cvetlične dekoracije medsebojno povezujejo oziroma navezujejo in skupaj z nevesto in ženinom ustvarijo celoto, popolnost in neponovljivost.

V poročnih dekoracijah lahko uporabimo eno ali različne vrste orhidej, ki jih lahko kombiniramo tudi z drugim cvetjem. Dobavitelji rezanega cvetja in lončnic ponujajo široko paleto različnih vrst orhidej, ki pripadajo naslednjim skupinam: Phalenopsis, Paphiopedilum, Cymbidium, Dendrobium, Cattleya, Miltonia, Odontoglossum. Z izbiro cvetja in tehniko izdelave cvetličnih dekoracij dodatno poudarimo osebno noto poroke in mladoporočencev. S svetlimi barvnimi toni cvetov orhidej poudarimo milino, krhkost, nedolžnost. Orhideje močnih barv so zelo primerne za ekstravagantne, graciozne, moderne izvedbe poročnih dekoracij. Živahnost pričramo s kombinacijo različnih barv in barvnih odtenkov orhidej.

Rezani cvetovi orhidej ohranijo ob ustrezni oskrbi svežino tudi več kot dva tedna, zavedati pa se moramo, da je cvetje občutljivo na vire toplote in vsak prepih ter povišan nivo etilena v njihovi okolici.

1 Orhideje v poročnih dekoracijah – nežne, mile, graciozne, živahne...

Poroka je dogodek, ki zahteva veliko načrtovanja in dobro organizacijo, saj je lahko le tako poročni dan zares popoln. Cvetlične dekoracije predstavljajo na poroki povezovalno nit tako med nevesto in ženinom, kot tudi med posameznimi prizorišči kjer se odvijajo poročne ceremonije in poročno slavlje.

Z izbiro in načrtovanjem cvetličnih dekorjev pričnemo, ko je znano kako bosta mladoporočenca oblečena in kje se bo poročni obred odvijal. V nadaljevanju se bomo osredotočili na cvetlične dekoracije iz orhidej.

Ljudje smo različni. Eni želijo, da bi bil poročni dan kot dan iz pravljice, drugi načrtujejo ekstravagantno poroko, tretjim je bližje tradicionalna poroka, četrti bodo uživali v preprosti poroki in še bi lahko naštevali. Z izbiro cvetja in tehniko izdelave cvetličnih dekoracij dodatno poudarimo osebnostno noto poroke in mladoporočencev. S svetlimi barvnimi toni cvetov orhidej poudarimo milino, krhkost, nedolžnost. Orhideje močnih barv so zelo primerne za ekstravagantne, graciozne, moderne izvedbe poročnih dekoracij. Živahnost pričaramo s kombinacijo različnih barv in barvnih odtenkov orhidej. V poročnih dekoracijah lahko uporabimo eno ali različne vrste orhidej, ki jih lahko kombiniramo tudi z drugim cvetjem. Dobavitelji rezanega cvetja in lončnic ponujajo široko paleto različnih vrst orhidej, ki pripadajo naslednjim skupinam: *Phalenopsis*, *Paphiopedilum*, *Cymbidium*, *Dendrobium*, *Cattleya*, *Miltonia*, *Odontoglossum*.

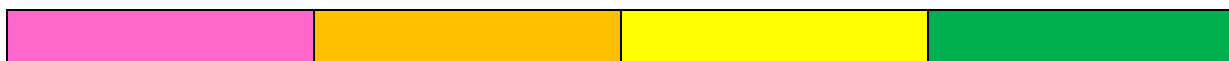
Na poročni dan igrata osrednjo vlogo nevesta in ženin. Pomembno je, da s pravilno izbiro obleke, čevljev, frizure in modnih dodatkov ujamemo in poudarimo osebno noto mladoporočencev, ter vse pripravimo tako, da se bosta na poročni dan v svojih vlogah oba dobro počutila in v dnevu neizmerno uživala.

Slika 1: Primer barvne lestvice s katero poudarimo nežnost, krhkost, nedolžnost. (Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

Slika 2: Primer barvne lestvice s katero poudarimo ekstravagantnost. (Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

Slika 3: Primer barvne lestvice s katero poudarimo živahnost. (Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

1.1 Poročni šopek

Poročni šopek je osebni okras neveste. Šopek torej prilagodimo nevesti. Z izbiro cvetja v nežnih svetlih pastelnih tonih orhidej poudarimo nevestino milino, nežnost in nedolžnost. S cvetjem v rdečih oziroma ciklamnih tonih poudarimo hrepenenje, gorečnost in neizmerno ljubezen. S kombinacijo močnejših barv poudarimo nevestino odločnost, pokončno držo in njen neomajen karakter. V poročnem šopku lahko ujamemo tudi najljubšo nevestino barvo. V šopku v katerem je poleg orhidej nanizano tudi drugo cvetje lahko nakažemo letni čas v katerem se poroka odvija. V vsakem primeru s cvetjem in določeno tehniko izdelave šopka dodatno poudarimo tip neveste in stil poroke.

Če je poročna obleka kratka izberemo šopek, ki je bodisi vezan in ima krajše peclje, lahko pa je poročni šopek izdelan na krogli in ga nevesta nosi.

Sliki 4,5: Z orhidejami v svetlih tonih poudarimo krhkost in nedolžnost.
(Vir: <http://www.blog.dcnearlyweds.com/2008/06/oh-orchids.html>, http://sassyangel-say-i-do.blogspot.com/2009_12_01_archive.html)

Slika 6: Z nežnimi pastelnimi roza toni poudarimo romantično plat poroke.
(Vir: <http://wedding-orchid.livejournal.com/17598.html>)

Slika 7: Kombinacija belih, rožnatih in ciklamnih barvnih tonov poudari ekstravagantnost in močan značaj neveste. (Vir: <http://brideorama.com/romantic-orchid-wedding-bouquets/>)

Slika 8, 9: V šopkih ujeta spomladanska svežina.
(Vir: <http://yourchampagnewishesevents.blogspot.com/2010/10/orchid-bouquets.html>,
<http://www.mybigtopics.com>)

Slika 10: Poleten poročni vezan šopek iz orhidej, kal in glorijoz.
(Vir: <http://www.metronetgsm.com/2011/02/orchids-nursery-ideas-at-home/>)

Slika 11: Pridih jeseni ujet v poročni šopek.
(Vir: <http://blog.fiftyflowers.com/cymbidium-orchids-flower-spotlight/>)

Slika 12, 13: Poročni šopek na krogli, ki jo nevesta nosi v roki. (Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

V primeru, da je poročna obleka dolga, lahko izberemo vezan šopek z dolgimi peclji ali šopek, ki se preveša. Poročni šopek je lahko izdelan tako, da ga nevesta nosi kot torbico.

Slike 14-16: Poročni šopki primerni za neveste v dolgi obleki.
(Vir: Arhiv PUP Velenje d.d. in zasebni arhivi)

Slika 17: Poročni šopek lahko nevesta nosi kot torbico.
(Vir: <http://porocnadekoracija.blogspot.com/2010/11/porocni-sopek.html>)

Nenazadnje je lahko poročni šopek narejen kot cvetlična zapestnica, kot cvetlična sponka v laseh ali kot šopek ki pada preko rame in ga imenujemo korsaž.

Slika 18, 19: Cvetlična dekoracija v obliki zapestnice - jesenski motiv.
(Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

Slika 20: Cvetlična dekoracija v obliki zapestnice – ekstravaganten motiv.
(Arhiv PUP Velenje d.d.)

Slika 21: Preprosta cvetlična zapestnica je lahko okras družic.
(Vir: <http://boards.weddingbee.com/topic/help-how-to-diy-wrist-corsage>)

Izbira cvetja v poročnem šopku prilagodimo blagu obleke. K nevestini obleki, ki je nabrana, ima številne volančke ali je iz bogato okrašenega blaga, se prida šopek, kjer se prepletajo podobni barvni toni in je narejen iz manjšega števila vrst cvetja. V nasprotnem primeru pa k preprostejšim blagom obleke kombiniramo šopke, ki so barvno, strukturno in teksturno bogati. Z izbranimi dodatki, ki jih vpletemo v šopek, lahko šopku vdihnemo preprostost, enostavnost, pravljíčnost, ali pa z njim poudarimo modne smernice, minimalizem, ekstravaganco.

Slika 22: Preprost šopek je ustrezno dopolnilo k obleki iz vzorčastega blaga.
(Vir: <http://www.weddingbycolor.com/tags/orchids>)

Slika 23: Dodatek perja v šopku ponuja občutek mehkohe in se dobro ujema z obleko.
(Vir: <http://pacificweddings.com/destinationweddingblog/gowns-beauty-fashion/trend-watch-wedding-feathers>)

Slika 24: Preveč elementov v šopku v kombinaciji z razkošno obleko deluje konfuzno, neskladno in pretirano. (Vir: <http://onossocasamento.pt/forum/boquet-noiva-original>)

Pri načrtovanju kakšen naj bo poročni šopek nas naj vedno vodi misel, da je šopek le nevestin dodatek oziroma njena pika na »i« in zato ne sme biti prevelik oziroma ne sme predstavljati premočnega akcenta.

Slika 25: Prevelik poročni šopek je neustrezen, saj je pozornost namesto na nevesto usmerjena na šopek. (Vir: <http://www.wedding-flowers-and-reception-ideas.com/orchid-bouquet.html>)

Slika 26: Šopek kot dodatek k nevesti. (Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

Strukturno manj bogate šopke lahko izberemo tudi za družice in priče poročnega obreda.

Slika 27: Šopki za družice.
(Vir: <http://atozinnias.wordpress.com/2008/11/27/example-of-orchid-bouquet/>)

1.2 Cvet v laseh

S cvetom v laseh lahko nevesta dodatno polepša svojo podobo. Cvet v laseh naj bo le manjši dodatek in skladen s poročnim šopkom.

Slika 28: Cvet v laseh.

Slika 29: Cvet v laseh.

(Vir: <http://www.bridehairaccessories.com/>)

(Vir: <http://www.mynewhair.info/wedding/>)

Slika 30: Cvetna vejica vpeta v lase.

(Vir: <http://www.thisnext.com/item/2E76E191/173E5D0C/Pearl-Orchid-Stephanotis-Small>)

1.3 Naprsni šopek ženina

Naprsni šopek ženina je izdelan iz manjšega števila cvetnih elementov. Izbiramo cvetje in elemente, ki so zastopani v nevestinem šopku. Cvetlična dekoracija nevesto in ženina

medsebojno poveže. Za pritrdjevanje naprsnega šopka uporabimo magnete s katerimi oblačil ne poškodujemo.

Slika 28: Poročni šopek in naprsni šopek ženina naj bosta usklajena.
(Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

Slika 29: Naprsni šopek usklajen z oblačili.
(Vir: Arhiv PUP Velenje d.d.)

Slika 29: Primer ekstravagantnega naprsnega šopka.
(Vir: <http://www.vintagedesigncompany.com/eecore/index.php?/news/taglist/tag/Grapevine+Arbour>)

Slika 30: Primer ekstravagantnega naprsnega šopka.
(Vir: <http://www.my-wedding-flower-ideas.com/orchid-bridal-bouquets.html>)

1.4 Dekoracija blazine za poročna prstana

Skladno s poročnim in naprsnim šopkom okrasimo tudi blazino za poročna prstana. Blazino lahko položimo na primeren krožnik.

Slika 31: Dekoracija blazine za poročna prstana je skladna s poročnim šopkom.
(Vir: Zasebni arhiv)

1.5 Dekoracija avtomobilov mladoporočencev

Dekoracija avtomobila mladoporočencev je lahko elegantno skromna ali razkošno bogata. Cvetlični okras namestimo na pokrov motorja avtomobila, na avtomobilsko streho ali na avtomobilska vrata. Krasimo lahko s posameznimi cveti, ki se medsebojno simbolično prepletejo ali pa izberemo cvetlični dekor v obliki src, cvetličnih venčkov, cvetnih kit – t.i. girland. Pri uporabi orhidej se moramo zavedati, da lahko vožnja in sončna pripeka cvetje

izčrpata, zato je v tovrstnih dekoracijah smiselno naravne vejice orhidej nadomestiti s kvalitetnimi umetnimi imitacijami.

Sliki 32,33: Moderna izvedba dekoracije avtomobila.
(Vir: PUP Velenje d.d.)

Sliki 34: Primera dekoracije avtomobila. (Vir: PUP Velenje d.d.)

Sliki 35: Primera dekoracije avtomobila. (Vir: PUP Velenje d.d.)

1.6 Dekoracija ambientov

Vsekakor igrajo v poročnem dnevu pomembno vlogo tudi ambientni v katerih se poroka odvija. Nemalokrat so s cvetjem okrašena že vhodna vrata nevestinega doma. Če se poročni obred odvija v cerkvi, namestimo poročni cvetlični dekor na oltar, okrasimo cerkvene klopi, na pot potrosimo cvetne liste, namestimo svečke in tako ustvarimo romantično in slovesno vzdušje. Na cvetje ne pozabimo, ko razmišljamo o dekoraciji prostora, kjer se bo odvijalo poročno slavlje, cvetje ukomponiramo v namizne pogrinjke in v zgodnjih jutranjih urah lahko pravljični konec poročnega dne mladoporočenca zaključita v s cvetjem okrašeni sobi ali postelji.

Tudi za dekoracije ambientov velja, da jih prilagodimo stilu poroke in prostoru samemu. Cvetlične dekoracije oblikovane iz lončnic in rezanega cvetja so lahko bogate in razkošne ali pa minimalistične a kljub temu opazne in učinkovite.

Sliki 36,37: Priprava namiznih vazic za poročno slavlje. Vazice razporedimo v ritmičnem zaporedju po sredini miz. (Vir: PUP Velenje d.d.)

Slika 38: Ekstravagantna dekoracija ambienta.
(Vir: <http://niceflowerpics.co.cc/orchids-centerpieces.>)

Slika 39: razkošna zunanja dekoracija.
(Vir: <http://www.links2love.com/weddings>)

Sliki 40,41: Minimalistična dekoracija prostora. (Vir: PUP Velenje d.d.)

Pomembno je, da se vse v cvetlične dekoracije medsebojno povezujejo oziroma navezujejo in skupaj z nevesto in ženinom ustvarijo celoto, popolnost in neponovljivost. Možnosti ustvarjanja in kreiranja so brezmejne.

2 Priprava rezanega cvetja orhidej

Kadar kupujete rezano cvetje orhidej, so lahko stebila v epruvetah z vodo ali ovita v navlažene kose vate. Epruvete oziroma vlažno vato je potrebno čim prej odstraniti, steblo z ostrim nožem poševno prirezati nekaj centimetrov višje od zadnjega reza in namestiti cvetno steblo v svežo vodo, kateri dodamo hranilo za rezano cvetje. Orhideje je potrebno odmakniti od virov toplote, prepiha, klimatskih naprav in od vsega, kar bi lahko povzročilo izgubo vlage. Priporočamo, da se cvetovi občasno popršijo z mlačno vodo. Ko so cvetovi orhidej omočeni je pomembno, da niso izpostavljeni soncu zaradi katerega lahko pride do ožigov. Če je cvet mlahav, ga je potrebno za eno uro potopiti v mlačno vodo (tako, da v njej plava).

V bližino orhidej ne postavljamo sadja, zelenjave in cvetočih rastlin, saj so orhideje posebej občutljive na etilen, ki ga omenjene rastline ob dozorevanju sproščajo v okolico.

Kljub temu, da zahtevajo orhideje (rezano cvetje) posebno nego, ostanejo v vazah ob ustrezni oskrbi sveže dlje časa. Večina vrst orhidej zdrži v vazi več kot 2 tedna, *Dendrobium*-i celo tri tedne. Poskrbeti pa moramo, da imajo na razpolago dovolj vode.

Cymbidium-e in *Paphiopedium*-e skladiščimo pri 4-7°C. Ostale orhideje potrebujejo višjo temperaturo skladiščenja in sicer 8-15°C.

Pri pripravi poročnih dekoracij iz orhidej lahko cvetove orhidej zaščitimo pred izgubo vlage z nanosom Clear life razpršila, vendar je potrebno vedeti, da lahko nekatere orhideje ob nanosu spremenijo barvo. Cvetna stebila orhidej, ki jih uporabimo za dekoracijo, je potrebno pred izdelavo dobro namočiti oziroma oskrbeti z vlago.

3 Literatura

Vaughan, M. J. (1998). The complet book of cut flower care, Timber press, Inc, Oregon, 145 str.

